

La recerca criminològica als Països Baixos

RENÉ VAN SWANINGEN

Professor de la Facultat de Dret. Grup de Dret Penal i Criminologia
de la Universitat Erasmus de Rotterdam

JOHN BLAD

Professor de la Facultat de Dret. Grup de Dret Penal i Criminologia
de la Universitat Erasmus de Rotterdam

185

1. INTRODUCCIÓ

La visió de conjunt de la recerca criminològica tal com s'ha desenvolupat en els Països Baixos en el decurs dels anys noranta només presenta un interès real si mostra les relacions entre les tendències científiques i l'evolució del context social i polític. A aquest efecte, ens proposem començar l'exposició fent una revisió d'aquest context.

Als Països Baixos, la criminologia va esdevenir una disciplina universitària a la darrereria del segle XIX, amb l'antropòleg Arnold Aletrino com a pioner. La primera càtedra de criminologia —la de Willem Bongers— es creà l'any 1922 i el primer institut de criminologia fou fundat el 1934 per Willem Pompe. Tanmateix, caldrà esperar als anys setanta perquè la criminologia es converteixi en una disciplina reconeguda institucionalment i ben dotada de personal, així com en un àmbit de recerca elaborat. La tradició que consisteix a fer servir la recerca criminològica tant per a afrontar experiències noves de lluita contra la delinqüència com per a definir una política penal és, de fet, tan antiga com la mateixa criminologia.¹

A mitjan anys vuitanta assistim a una inflexió pel que fa a la importància de la criminologia a les universitats holandeses: en aquest període queda marginada com a disciplina universitària independent, el nombre de cursos de criminologia es redueix considerablement i la seva contribució a les polítiques aplicades adquireix cada vegada més el caràcter d'una legitimació a posteriori més que no pas de factor constitutiu. Si fa no fa, a la mateixa època, el món polític holandès va passar, en matèria de dret i ordre públic, d'adoptar un enfocament més aviat progressista i humanista —d'acord amb un ús mínim del dret penal— a un enfocament moralitzador i alhora administratiu —d'acord amb una aplicació maximalista del dret penal.²

1. SWAANINGEN VAN, 1997a, capítol 3.

2. SWAANINGEN VAN, 1997a, capítol 8.

El declivi institucional de la criminologia es fa encara més palès en comparació de l'increment de popularitat que adquireix a la Bèlgica flamenca, així com amb l'augment de la demanda en recerca criminològica als Països Baixos.³

La tendència epistemològica més significativa dels anys noranta és probablement la fragmentació de l'àmbit criminològic. Les universitats perden terreny en el «mercat» de la recerca criminològica. Nombrosos estudis es fan fora dels departaments oficials de criminologia. El nombre d'universitaris que treballen com a particulars en l'administració social, la psicologia, la medicina, l'economia social, l'antropologia, la sociologia o la sociogeografia i que es dediquen a recerques criminològiques ha augmentat considerablement. Així mateix, s'aprecia un espectacular increment del nombre de consultories privades que operen en el mercat de la recerca criminològica. Pel que fa als temes estudiats, es pot observar una evolució: els estudis bandegen l'anàlisi del tractament de la delinqüència per part de les institucions judicials i policials i comencen a examinar certs tipus de crims i delictes, juntament amb els problemes socials que hi estan vinculats. Així, la delinqüència en la vida quotidiana, la violència i el crim organitzat han estat els temes centrals dels anys noranta.

I no cal dir que és impossible tractar tots els estudis criminològics que s'han publicat en aquest mateix període. Per això, ens centrarem en els de més qualitat en cadascuna de les categories, en lloc d'oferir —en detriment, sens dubte, d'un panorama més representatiu— els centenars d'informes d'avaluació i estudis d'organització d'escàs abast científic per si mateixos. Tot i això, mirarem de mostrar l'àmplia diversitat de temes, enfocaments i qualitats reals d'aquests treballs. Inevitablement, la classificació de les investigacions en els diferents apartats serà una mica arbitrària: nombrosos estudis poden pertànyer, òbviament, a més d'una categoria.

2. EL CONTEXT POLÍTIC

La transformació neoliberal de l'Estat de benestar —malgrat un lleuger gir cap a l'esquerra— és el fil conductor de les polítiques de tots els governs holandesos des del començament d'aquesta dècada. Al Ministeri de Justícia, el moralista catòlic Ernst Hirsch Ballin ha estat substituït pel liberal pragmàtic Winnie Sorgdrager. El llibre blanc publicat l'any 1990 per Hirsch Ballin, *Recht in Beweging* («el dret en moviment»), ha aportat un fort matís de moralisme a la política de bifurcació del govern en matèria de dret i manteniment de l'ordre tal com s'aplicava des de mitjan anys vuitanta. Aquest moralisme ha donat pas a un enfocament més administratiu i més modest en el llibre blanc de Sorgdrager, *In juiste verhouding* («en justa proporció»): encara que les idees presentades en aquest llibre blanc tenen un to més progressista, la justícia penal, en la pràctica, encara es caracteritza per una bifurcació cada vegada més acusada entre un nombre creixent de solucions comunitàries per a la reinserció social dels delinqüents i unes penes severes de

---

3. SWAANINGEN VAN, 1997b.

presó destinades a neutralitzar els qui no poden ser integrats. La triplicació de la població carcerària en el decurs dels deu darrers anys és, en aquest sentit, força significativa. La privatització parcial del control social comporta una novetat perquè alguns serveis judicials es transformen en organismes no governamentals quasi autònoms (ZBO) i anima certs tercers —administracions civils, centres d'ajuda social, empreses, associacions, comitès de barri, centres escolars, clubs esportius, pares, etc.— a fer-se responsables de les tasques de control.

Els pressupostos de les universitats s'han reduït fins al punt que fins i tot els seus submisos administradors han advertit el ministre socialdemòcrata d'Educació i Recerca Científica, Jo Ritzen, que l'actuació feia perillar la qualitat del sistema educatiu holandès. Aquesta política correspon a una tendència general cap a l'estalvi en el sector públic i coincideix amb una evolució demogràfica perquè cada vegada neixen més nens.

Aquestes mesures afecten particularment la criminologia, ja que, mentre es tendeix al positivisme en l'ensenyament del dret, els administradors de les facultats de dret —de les quals depenen els departaments de criminologia— han aplicat les retallades pressupostàries més importants a les ciències socials, considerades «supèrflues». Les facultats de dret tenen la intenció de concentrar-se en el que actualment consideren les seves activitats fonamentals, és a dir, en tot allò que tingui relació amb la simple tecnicitat del dret. En els anys setanta van fer importants inversions en la criminologia i en altres investigacions científiques sobre el dret i en els vuitanta la informàtica jurídica era l'àmbit de més expansió, mentre que en els noranta es valora molt especialment el dret fiscal i comercial.

D'altra banda, s'observa una tendència a gestionar les universitats com si fossin empreses, considerant la recerca i els títols com a simples productes i pensant en el conjunt dels universitaris com a mà d'obra productiva. Cada vegada més, doncs, les recerques i els cursos es jutgen en funció de l'atracció que poden exercir en el mercat. El finançament universitari de la criminologia s'ha reduït considerablement, de la mateixa manera que ho han fet els fons aportats per diverses fundacions per a donar suport a la recerca fonamental en aquest àmbit. Així, actualment una gran part dels criminòlegs depenen finançament de les partides que aporten puntualment els ministeris de Justícia i Interior, les autoritats locals, la policia i les organitzacions professionals en sectors com ara la restauració, els jocs d'atzar, les assegurances i els bancs: *soft money*. No cal dir que aquest panorama no és gaire optimista, però si més no té un aspecte positiu: que hi hagi tants estudis criminològics de qualitat als Països Baixos és, per si mateix, un fet notable.

3. LA CARTA INSTITUCIONAL

En el nostre informe dels anys vuitanta indicàvem el perfil ideològic que presentava tal o tal altre centre d'estudis criminològics.⁴ Això seria impossible de fer res-

4. SWAANINGEN VAN *et al.*, 1992, 5-6.

pecte dels anys noranta, ja que tots els investigadors d'aquest àmbit fan sobretot estudis per encàrrec. Tanmateix, podem parlar d'una sèrie de tendències: sembla que els estudis sobre la violència es concentren a Groningen; els estudis sobre l'etnicitat i la delinqüència, a Utrecht; els estudis sobre la prevenció situacional i funcional dels delictes, a Leiden; els estudis sobre els aspectes socials i psicològics de la seguretat pública, a Rotterdam, i els estudis sobre la policia, a Enschede.

D'altra banda, vuit universitats acullen actualment una càtedra de criminologia: les càtedres que restaven vacants a Nimega i Rotterdam encara no han estat ocupades. Les càtedres de disciplines afins, com ara la penologia, la sociologia del dret penal, la psicologia judicial, els estudis policials, la delinqüència, la criminalística o la psiquiatria forense, no s'inclouen en aquest quadre. Així mateix, les unitats de criminologia han reintegrat els departaments de dret penal; el nombre de titulars ha passat de deu que hi havia per unitat a mitjan dels anys setanta als dos o tres actuals. Gairebé totes les càtedres pròpiament dites ara són places a jornada parcial i cada vegada hi ha més investigadors contractats, requerits solament per a treballar en estudis concrets.

Per tal d'apreciar les orientacions derivades d'aquesta fragmentació de la criminologia, en primer lloc cal considerar què passa a les altres disciplines. Cada vegada és més freqüent que metges i psicòlegs estudiïn els problemes que plantegen les relacions entre l'agressivitat, l'escàs autodomini, els dèficits de serotonina, la manca de concentració i els trastorns d'hiperactivitat durant la infantesa, juntament amb altres factors sociobiològics. En aquest sentit, cal observar que dos professors de nomenament recent, un dels quals ho ha estat de psicopatologia⁵ i l'altre de psiquiatria infantil i juvenil,⁶ han centrat explícitament els seus programes de recerca en la delinqüència juvenil. Els especialistes en administració social fan moltes recomanacions a la policia, les fiscalies, els tribunals i les comissions d'aplicació de les penes, i també fan estudis d'avaluació sobre les mesures adoptades pels governants. Els estudis dels antropòlegs se centren en les migracions, les races, la dimensió multicultural i la delinqüència. La geografia social i la sociologia urbana abasten un context més ampli: el de la seguretat de les comunitats —problemes d'ecologia i de condicionament defensiu de l'espai (*defensible space*), de percepció dels riscos, de la por del delicte, etc.—, mentre que els experts en economia social examinen la relació entre pobresa, cohesió social i delinqüència.

Aquests estudis solen ser molt interessants, ja que se centren menys en el delicte i la justícia penal que la recerca criminològica tradicional i ofereixen, per tant, una visió més àmplia i innovadora. Sembla, però, que el seu punt feble és l'absència d'un saber específicament criminològic. A més, ignoren en gran part els problemes específics vinculats a la criminalització, a la selectivitat del sistema judicial i a la utilització de termes amb connotacions morals per a designar trastorns generals —com ara la paraula *crim*—, així com les nefastes conseqüències socials (exclusió social, desviació secundària) que pot tenir l'etiqueta infamant de *criminal*.

5. LOEBER, 1997.

6. DORELJERS, 1995.

Cada vegada és més freqüent, ara que ja no existeixen els estudis íntegrament criminològics, que els autors amb coneixements reals especialitzats en criminologia siguin juristes de formació, que no sempre tenen prou competències en matèria de recerca.

El Centre de Recerca i Documentació del Ministeri de Justícia, el WODC, continua essent, amb els seus escassos centenars d'empleats (setanta-cinc places a jornada completa), l'institut criminològic per excel·lència en els Països Baixos. L'existència d'un centre administratiu de criminologia tan important —fins i tot més important que el conjunt de les unitats universitàries dedicades a la criminologia— és, efectivament, una de les característiques més notables de la criminologia holandesa. Actualment, amb l'expansió de les consultories privades de criminologia, el WODC es distancia una mica de la política de «decoració empírica» i es dedica també a estudis més profunds, encara que en general els seus informes continuen essent concisos i concrets.

L'Institut Holandès per a l'Estudi de la Delinqüència i l'Aplicació de la Llei (NSCR), que acaba d'aparèixer en aquest terreny, rep un generós suport de la Fundació Holandesa per a la Recerca Científica —l'NWO—, el Ministeri de Justícia i la Universitat de Leiden. Cal subratllar que, encara que l'NSCR fou creat el 1992 per estimular la recerca fonamental i multidisciplinària, la majoria dels seus vint-i-dos investigadors són psicòlegs dedicats a la recerca aplicada. El perfil actual de l'NSCR no està definit i tant la quantitat com la qualitat dels estudis que n'han sortit al cap dels seus cinc anys d'existència no responen precisament a les expectatives d'un institut tan profusament dotat de recursos econòmics i de personal. La creació de l'NSCR, a més, ha comportat una despesa substancial dels fons que l'NWO destina a la recerca criminològica fonamental en les seves universitats.

Les consultories privades són un segment en plena expansió del panorama criminològic holandès. És difícil quantificar la seva contribució efectiva a la recerca, però podem estimar que és considerable. En canvi, la qualitat dels seus estudis és molt variable: fan estudis sobretot d'avaluació i d'organització, sovint fets a corre-cuita i matusserament. Al començament dels anys noranta, en particular, alguns grans consultors (com ara Berenschot i McKinsey) treballaven sovint per als diferents gestors de l'Administració judicial que demanaven consell sobre la reorganització dels seus serveis. La seva popularitat, així com la de consultories més modestes, es pot explicar per l'ús creixent en el debat polític de dictàmens i contradictàmens «científics», juntament amb el desig de limitar el risc de conclusions indesitjables en matèria d'investigació. A la darrera dels anys noranta, però, els consultors privats semblen una mica menys analítics i més oberts a la recerca qualitativa. Hi ha, així mateix, diverses consultories (com ara Van Dijk & Van Soomeren, Intraval i Beke) que s'han «especialitzat» en l'àmbit criminològic. Això és degut en gran part al fet que nombrosos criminòlegs que havien perdut el seu lloc de treball a la universitat han estat contractats per aquestes consultories, les quals intervenen principalment en matèria de seguretat als barris, tasques de policia privada i policia «grisa», vigilància, prevenció tecnològica o problemes en el món dels negocis. En general, només publiquen els seus estudis en informes interns per a l'ús dels seus patrocinadors i, de vegades, en publicacions dels ministeris de Justícia i Interior. De vegades els departaments universitaris recorren

als serveis dels investigadors de camp contractats per aquestes consultories. Paral·lelament a aquests consultors, algunes grans auditories, com ara Coopers & Lybrand o KPMG, han adquirit experiència criminològica sobre el món de les finances i els negocis. En general, els seus informes no es fan públics. Sovint se sol·licita la col·laboració dels instituts de sondeigs i els centres d'estudis sobre el consum, com ara Intomart o NIPO, per a efectuar enquestes telefòniques a gran escala i enviar qüestionaris als particulars.

Alguns organismes paraestats, com ara l'Oficina de Planificació Social i Cultural, el Consell Científic per a la Política Governamental, els serveis de posada a prova o la Fundació Societat i Policia, promouen o financen una gran quantitat d'investigacions criminològiques. Els nombrosos comitès consultius governamentals que es dediquen a aspectes específics de la política penal també financen treballs de recerca criminològica. Les comissions científiques dels partits polítics també han publicat informes sobre la delinqüència, la policia i la justícia. Tanmateix, encara que aquests informes es basen en treballs criminològics, són documents polítics partidistes. Alguns serveis de policia, sobretot els de la Haia i Amsterdam, disposen també d'unitats d'investigació que de vegades fan estudis molt interessants... i de vegades molt insuficients, sobretot si pretenen avaluar el funcionament de la policia.

En els anys noranta, la Lliga Holandesa per a la Reforma Penal, la Lliga Coornhert, s'ha limitat a les crítiques de caràcter jurídic. Actualment compleixen el seu antic paper en la investigació-acció amb dues iniciatives sorgides entorn del moviment *okupa*. Jansen i Janssen⁷ han publicat un profús estudi crític sobre els mecanismes i les activitats dels serveis secrets holandesos, les empreses de seguretat i l'Europa «fortificada». D'altra banda, l'Autonom Centrum⁸ ha treballat molt sobre la política de detenció dels immigrants en situació irregular i publica llibres negres ben informats sobre operacions policials litigioses. Per manca de finançament, l'institut científic de dones juristes, el Clara Wichmann Institut, no pot continuar donant suport a la recerca i actualment limita el seu paper científic a elaborar inventaris que descriuen els estudis jurídics i criminològics en matèria de sexualitat i diferències entre sexes (a més de les seves intervencions en casos test, destinats a assentar jurisprudència, i de la publicació d'una revista dedicada al tema de les dones i el dret, *Nemesis*). Diverses fundacions vinculades al moviment feminista (com ara Tegen Haar Wil), així com el Centre Nacional per als Estrangers, financen estudis criminològics cada vegada més nombrosos.

L'antiga dicotomia entre criminologia universitària i criminologia administrativa ha desaparegut en els Països Baixos. En primer lloc, els aspectes essencials de la investigació criminològica efectuada a les universitats holandeses s'ajusten actualment als interessos i les prioritats de l'Administració, que proporciona les partides necessàries per a la recerca. Les posicions adoptades per les universitats fan que tota la recerca es concentri en un nombre limitat de temes, la majoria de tipus

7. JANSSEN, JANSSEN, 1990.

8. *Autonom Centrum*, 1997.

pràctic, la qual cosa no deixa gaire marge als estudis teòrics. En segon lloc, el WODC té un paper important en el finançament de la recerca duta a terme pel Ministeri de Justícia en els instituts de l'NWO i les universitats, mentre que un gran nombre de criminòlegs que ja havien treballat a la universitat ha trobat, arran del declivi de la criminologia universitària, un lloc de treball al WODC o en una consultoria privada. En tercer lloc, hi ha antics alts funcionaris del Ministeri de Justícia que ocupen una càtedra de criminologia en una facultat: Henk van de Bunt, Jan van Dijk, Petrus van Duyne i Josine Junger-Tas. En quart lloc, la creació a Leiden d'un institut dependent de l'NWO —l'NSCR— dificulta la distinció entre la criminologia administrativa i la universitària. En cinquè lloc, tal com veurem tot seguit, la investigació sobre la política penal durant aquesta dècada, finançada per la Comissió de Recerca Parlamentària sobre el Crim Organitzat, ha estat assignada a quatre criminòlegs universitaris —o, més ben dit, a tres i mig: Cyrille Fijnaut, Frank Bovenkerk, Gerben Bruinsma i Henk van de Bunt—, assistits per un ampli areòpag d'investigadors universitaris. I, en sisè lloc, el vessant més administratiu de la recerca criminològica actual és producte del sector privat (consultories i auditories).

Les tendències principals de la criminologia holandesa són determinades, abans de tot, per les prioritats polítiques (dels partits) —sovint basades en esdeveniments mediatitzats—, que atreuen uns fons després destinats a la recerca. Així, esmentarem concretament alguns dels esdeveniments suscitats en matèria de política penal. Altrament, les classes inaugurals (que exposen essencialment l'orientació de la recerca que pretén adoptar un professor nou) i les tesis doctorals constitueixen un bon indicador de les tendències fonamentals en la disciplina. Igualment, les conclusions dels fòrums més representatius de criminologia, com ara la Societat Holandesa de Criminologia o la *Tijdschrift voor Criminologie* (*Revista Holandesa de Criminologia*), són probablement els millors indicadors en relació amb els temes d'interès de la comunitat criminològica.

També és molt significatiu que, malgrat una llarga tradició en aquest àmbit, des de 1980 no s'hagi publicat cap obra d'introducció a la criminologia en llengua holandesa. Això indica tant un declivi de la criminologia universitària com una indiferència pels problemes teòrics. Caldria, doncs, acollir amb interès el manual elemental de Jan van Dijk *et al.*⁹ El seu contingut reflecteix, si més no, l'estat del corrent dominant en la criminologia holandesa amb una gran exactitud. Però amb prou feines s'esmenten els problemes relacionats amb la definició i la construcció social de la criminalitat. Els capítols més sòlids del llibre són els que tracten les polítiques penals; en canvi la seva visió de conjunt de la teoria criminològica és deficient i tendenciosa.

En examinar els temes de les conferències organitzades per la Societat Holandesa de Criminologia en els anys noranta es descobreix una imatge totalment diferent de la disciplina. Si bé en els anys vuitanta aquestes conferències acostumaven a tractar de qüestions de política penal, actualment no exclouen una actitud més crítica i més distanciada. Després d'haver tocat els clàssics temes de

9. DIJK VAN, SAGEL-GRANDE, TOORNVLIET, 1995.

lluita contra la delinqüència juvenil i la prevenció de la petita delinqüència,¹⁰ es torna a evolucionar cap a una perspectiva de reacció social: la delinqüència com a problema polític,¹¹ l'aspecte repressiu de la política holandesa en matèria de justícia i policia¹² i la relació entre l'evolució de les característiques de la delinqüència (i les de la lluita contra la delinqüència) i les transformacions de l'Estat de benestar.¹³ La *Tijdschrift voor Criminologie*, que sempre dóna raó dels estudis empírics més importants, dedica així mateix molta més atenció a les qüestions teòriques que en els anys vuitanta. Segons el nostre parer, aquests són signes positius que indiquen que els criminòlegs, en acabar els anys vuitanta, després d'haver venut per un plat de lleties la seva legitimitat universitària (en aquest cas, treballs de recerca que obeeixen, de la manera més prosaica del món, a les necessitats de la política penal), ara miren de recobrar l'autonomia intel·lectual, que és essencial per al desenvolupament científic de la disciplina.

4. LA PRODUCCIÓ DE NORMES

L'estudi més important sobre la producció de normes és, sens dubte, el treball d'avaluació de Hans Boutellier¹⁴ pel que fa a la significació moral del delicte en una època postmoderna. Les qüestions de moralitat s'han dissipat i la solidaritat amb les víctimes és l'últim criteri moral cap al qual es pot orientar el dret penal. Boutellier presenta la seva «moralitat victimològica» com una categoria filosòfica abstracta, sense entretenir-se en la pràctica judicial que, en l'interès ben entès de la llei i l'ordre, «instrumentalitza» les víctimes concretes, sense que aquestes rebin un suport real.¹⁵

Una altra publicació clau sobre la producció de normes té, de fet, una naturalesa més jurídica que no pas criminològica; tanmateix, convé fer-ne esment, ja que ha suscitat un debat sobre la funció de la justícia penal que també ha influït en el món de la criminologia. René Foqué i August 't Hart¹⁶ critiquen l'ús creixent del dret penal com a simple instrument de lluita contra la delinqüència, en nom de la qual es desatén el seu paper de garantia contra el poder arbitrari de l'Estat. Van Roermund *et al.*¹⁷ han publicat un llibre en què penalistes, sociòlegs del dret i criminòlegs responen a diferents aspectes de l'estudi de Foqué i 't Hart, des de les seves anàlisis sobre l'evolució concreta del sistema penal i l'administració de la justícia penal fins a l'ús que fan de les idees de Foucault sobre la microfísica del poder, de les d'Habermas sobre la *contrafactualitat* i del treball dels postmoderns sobre la narrativa.

10. ZWANENBURG, SMIT, 1990.

11. NIJBOER, 1993.

12. MOERINGS, 1994.

13. HEUVEL VAN DEN, SWAANINGEN VAN, 1998.

14. BOUTELLIER, 1993.

15. VERRIJN STUART, 1994.

16. FOQUÉ, 'T HART, 1990.

17. ROERMUND VAN *et al.*, 1993.

L'interès renovat per les funcions simbòliques del dret penal és implícit en la crítica de la instrumentalització del dret. De vegades aquest enfocament reflecteix la tradició de la sociologia durkheimiana.¹⁸ Un número especial, i força interessant, de la *Tijdschrift voor Criminologie*¹⁹ està dedicat als pressupòsits morals implícits en diferents teories criminològiques. Els seus autors també actuen com a inquisidors morals clàssics, fent èmfasi en la importància del dret penal amb vista a la formació de normes i a la conservació d'una moral cívica sana i sòlida. Sempre dins d'aquesta tradició, cal fer esment de la recopilació de Paul Cliteur *et al.*²⁰ sobre les visions catòlica, protestant i humanista del delictes i la qualitat de la societat. Es poden trobar treballs més seriosos sobre la relació entre delictes i religió i entre dret i moralitat, en els números especials de la revista del WODC.²¹ Petra de Vries²² ha analitzat l'estratègia moral dels càrrecs decisoris religiosos que van promoure l'adopció de la legislació de 1911 sobre la prostitució i les seves difícils relacions amb el moviment feminista de l'època. Roelof Haveman²³ ofereix una anàlisi comparable, per bé que més contemporània, de la lluita per a la criminalització efectiva del tràfic de blanques per a concloure que, si no s'observen acuradament certes condicions, la criminalització pot resultar contraproduent en la lluita contra el tràfic de dones.

Els escassos treballs publicats el 1990 que participen en el debat abolicionista es poden englobar també en la categoria dels estudis sobre la producció de normes. Herman Bianchi²⁴ es decanta sobretot per un model de procediment per *assensus* (centrat en la resolució dels conflictes més que no pas en la reconstrucció penal dels fets) i per una justícia reparadora, que tingui en compte tant les necessitats de les víctimes com les del delinqüent i la societat. Willem de Haan²⁵ incorpora a la seva crítica abolicionista del concepte de delictes les aportacions de la tendència realista de la criminologia crítica i les tendències crítiques de la teoria moral i social; de Haan defensa uns procediments penals nous que tinguin com a prioritat facilitar la reparació. John Blad²⁶ exposa la teoria penal que hi ha implícita en l'abolicionisme de Hulsman, servint-se tant dels esdeveniments polítics del debat sobre l'eutanàsia com d'un exemple empíric que demostra que la seva proposta de descriminalització és una estratègia política poc viable. Examinat el fosc enfocament actuarial de la justícia penal, René van Swaaningen²⁷ proposa, per part seva, prestar més atenció al context normatiu en què operen els criminòlegs. A aquest efecte fa una nova avaluació de la perspectiva d'una justícia social en tres àmbits: la prevenció de la delinqüència, els interessos de la víctima i el paper normatiu del dret en una societat democràtica.

18. VIJVER VAN DER, 1993; BOUTELLIER, 1993

19. *Tijdschrift voor Criminologie*, 1993.

20. CLITEUR *et al.*, 1991.

21. *Justitiële Verkenningen*, 1990, 6; 1993, 2.

22. VRIES DE, 1997.

23. HAVEMAN, 1998.

24. BIANCHI, 1994.

25. HAAN DE, 1990.

26. BLAD, 1996.

27. SWAANINGEN VAN, 1997a.

5. POLICIES PÚBLIQUES I PRIVADES

En primer lloc, observem la gran quantitat d'estudis històrics sobre la policia holandesa publicats en els anys noranta. Un d'aquests estudis és la memòria de Nelleke Manneke²⁸ sobre la policia de Rotterdam a la primeria del segle xx, en què mostra la influència de la urbanització i la industrialització entre 1870 i 1914 en les tasques de la policia i la justícia criminal; així mateix, estableix un vincle entre el desenvolupament de la policia en qualitat d'institució, encarregada tant d'assistir com de reprimir, i les idees de l'Escola Moderna de Ciències Penals, que progressivament va avantatjar la doctrina jurídica clàssica durant aquest període.

En els anys noranta té lloc una sèrie de reorganitzacions de les tasques policials. El 1993 els cent-quaranta-vuit serveis de policia locals i els vint-i-cinc serveis de policia nacionals es van reestructurar en vint-i-cinc serveis regionals, als quals cal afegir un servei operatiu nacional encarregat especialment d'afrontar el crim organitzat. Al seu torn, el magistrat que encapçala el ministeri públic té més poder en matèria de gestió del personal i funcionament general dels serveis de policia. A escala local, l'alcalde de la ciutat més important representant de cada servei regional ha estat investit amb la màxima autoritat en ordre públic, mentre que el ministre de Justícia continua essent la màxima autoritat quant a investigacions i persecució. Fer justícia es tradueix en fites quantificables, com ara el nombre d'interrogatoris i de multes penals. Tal com és habitual en una política administrativa, la visió de política penal que inspira la reorganització no és ni gaire refinada ni gaire explícita. Així mateix, hi ha uns límits morals i jurídics a allò que es pot fer per a millorar l'eficàcia de la policia, tal com ens adverteixen Lex Cachet i Uriel Rosenthal.²⁹ Fins avui, diversos accidents locals en l'àmbit de l'ordre públic han demostrat que les qüestions d'autoritat i responsabilitat no sempre es regulen d'una manera adequada.

L'any 1990 Cyrille Fijnaut va iniciar un seguit d'estudis sobre la policia que actualment estan recopilats en uns vint volums. La majoria dels estudis que componen aquesta sèrie combina investigació criminològica i investigació jurídica i s'hi tracten temes que van des dels perills organitzatius i la cooperació internacional entre policies³⁰ fins al paper de les minories ètniques a les forces policials.³¹ És impossible tractar en aquest article cadascun dels volums de la sèrie, però cal observar que la seva creació marca l'expansió dels estudis sobre la policia (que mai no han estat tan populars en els Països Baixos) i coincideix amb la instauració de diverses càtedres d'estudis sobre la policia a la universitat. El 1994 Jan Naeyé va acceptar una plaça d'aquesta categoria a la Universitat Lliure d'Amsterdam. La seva classe inaugural feia referència als mètodes policials «actius». Segons el seu parer, atès que actualment fins i tot la intenció de perpetrar un delictes és punible, ja no cal atorgar nous poders actius a la policia.

28. MANNEKE, 1993.

29. CACHET, ROSENTHAL, 1992.

30. BEVERS, JOUBERT, 1994.

31. VRIES DE, 1992.

L'ús i la regulació de la violència policial han estat estudiats per Niels Uildriks.³² Basant-se en dos estudis sobre dos serveis policials diferents, Uildriks conclou que la millor manera de regular l'ús de la violència és fer-ho per equips, mitjançant el control intern. Els procediments de reclamacions o de diligències judicials són, efectivament, susceptibles de ser contraproductius, atès que els oficials de policia es poden mostrar menys cooperatius del que caldria esperar. Es calcula que un 43 % de tots els casos de violència policial estan vinculats a la resposta a amenaces, reals o percebudes com a tals, contra la seguretat personal dels policies. D'altra banda, és important destacar que l'autor afirma així mateix que l'entrenament físic dels policies deixa molt a desitjar. Aquesta conclusió confirma el resultat d'un estudi fet per Jaap Timmer³³ sobre la utilització d'armes de foc per part dels policies entre 1978 i 1995. En comparació de la policia alemanya, la policia holandesa obre foc amb una freqüència relativa i es posa ella mateixa en situacions difícils. Entre 1978 i 1995 van morir cinquanta-tres persones i en van resultar ferides dues-centes quaranta-quatre, per trets de bala dels policies.

La pràctica policial fora de l'esfera de la justícia penal ha augmentat considerablement en els anys noranta. Els serveis especials —com el Servei d'Informació i Diligències Fiscals, els serveis secrets, les brigades especialitzades en drogues o la gendarmeria— no són objecte de gaires exàmens polítics reals o estudis criminològics. En canvi, les funcions policials en l'àmbit de la protecció de l'entorn són objecte de l'atenció dels investigadors. Com ja és habitual, l'eix dominant d'aquestes recerques es refereix al grau de cooperació i la sinergia entre els diferents organismes responsables de l'aplicació de la llei.³⁴ Els serveis de control afins dependents d'altres ministeris, com ara el Servei d'Inspecció General del Ministeri d'Agricultura i Pesca, mai no han estat objecte d'estudis criminològics. El mateix passa amb els nous inspectors socials dels serveis d'ajuda social, que persegueixen els defraudadors de la Seguretat Social.

En l'àmbit de la política de prevenció del delictes, el sector de la seguretat privada i el de la vigilància s'han desenvolupat considerablement. A més dels quaranta mil funcionaris de les forces policials, actualment hi ha uns vint mil agents de control social —que són contractats per centenars d'empreses de seguretat privada— i una xarxa opaca d'associacions locals. Els polítics, al·legant que amb la policia ja no n'hi ha prou per a garantir la seguretat dels ciutadans, han afirmat que caldria considerar altres solucions. L'argument de l'eficàcia també ha tingut el seu paper: moltes tasques de control han estat considerades massa simples per a ser efectuades per policies molt qualificats (i massa ben remunerats). Algunes empreses de seguretat privada —les més importants de les quals són NVD i Randon— que van començar assegurant la vigilància de centres comercials, museus, hospitals, facultats i altres llocs públics, actualment compleixen tasques que abans feia la policia regular, com ara el servei d'ordre en els partits de futbol, la vigilància d'aparcaments i barris residencials

32. UILDRIKS, 1996; 1997.

33. TIMMER *et al.*, 1996.

34. BERG VAN DEN, WAELEN, 1991; BERG VAN DEN *et al.*, 1992.

i, fins i tot, la de persones detingudes a les comissaries. Una característica del cas holandès és que es demana que les formes de control funcional no es deleguin totalment a les forces del mercat. Els policies de barri (*stadswachten*), que patrullen pel centre d'algunes ciutats per prevenir les incivilitats i comunicar els eventuais incidents o problemes a les autoritats responsables, i els agents encarregats de la vigilància dels barris (*buurtbeheer*), per esmentar només els exemples més típics, són contractats entre els aturats de llarga durada. Excepte Albert Hauber *et al.*,³⁵ que conclouen que la majoria dels ciutadans estan satisfets amb la presència dels vigilants però dubten de les seves competències, la majoria de les avaluacions serioses —així com els estudis d'efectes sobre el control funcional associatiu— són efectuades pel WODC.³⁶ La resta d'aquest àmbit és competència dels consultors privats, que en general es limiten a avaluar processos molt simples i a fer assessoraments organitzatius.

En el marc acadèmic, tot l'àmbit de la policia grisa està infraestudiat. Com a anàlisi de la seva importància, el seu desenvolupament i la seva posició en el sistema de control penal, només podem esmentar l'estudi de Bob Hoogenboom³⁷ sobre el «complex policial». Hoogenboom va predir que els organismes públics i privats s'integrarien en un únic complex, amb la lluita contra el crim organitzat com a motiu principal. Els serveis d'investigació fiscal, econòmica i d'altra mena de les agències administratives de control tenen més informació que la policia regular. El mateix passa amb les empreses de seguretat privada i les institucions financeres. Els òrgans polítics exigeixen que totes aquestes dades estiguin centralitzades, amb vista a augmentar l'eficàcia del control policial de la societat. D'aquesta manera es podria establir un control panòptic si tots aquests organismes consentissin a compartir les seves dades. Però aquest no és el cas: els interessos particulars de cada organisme condueixen a una actitud estratègica, tant en l'oferta i la demanda de dades com en la seva circulació. De cooperació, però, n'hi ha allí on convergeixen els interessos dels uns i els altres. En conseqüència, el control social s'estén sense una observança democràtica eficaç.

6. L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA

En els anys noranta, el ministeri públic ha estat reorganitzat segons les mateixes línies directives utilitzades per a remodelar la policia. Aquest cos s'ha transformat en el consell d'administració de l'empresa «Justícia Penal», que gestiona objectius quantitius sotmesos a normes de prestacions de producció i havent de retre comptes dels seus resultats. En el llibre blanc publicat el 1996, *In juiste verhouding*, s'entreveu una crítica del predomini de les tendències instrumentalistes en l'aplicació de la llei. Tanmateix, també s'hi inclou la redefinició del ministeri públic com a *manus ministra*, introduint un nou personatge: el director del Consell

35. HAUBER *et al.*, 1994.

36. HESSELING, 1993.

37. HOOGENBOOM, 1994.

de Fiscals del Tribunal Suprem, concebut com a enllaç entre el Ministeri de Justícia i els serveis de diligències. Aquest Consell té com a funció principal designar objectius quantitius per a la persecució. Els tribunals no ocupen (encara) el primer pla en l'escenari de la reorganització de la justícia, però hi ha prou indicis per a creure que la independència dels tribunals penals és considerada per més d'un òrgan polític com el proper obstacle a la posada en pràctica d'un tractament penal eficaç. El control administratiu sobre les prioritats que han d'adoptar els tribunals està en fase de preparació.³⁸ La voluntat de fer minvar la independència dels jutges torna a aparèixer en les sentències dictades pels tribunals, sentències que coincideixen cada vegada més amb les línies directores de les requisitòries.

L'anàlisi criminològica de l'Administració de justícia, en comparació de la dels anys vuitanta i, encara més, dels setanta, gairebé mai no es posa en pràctica. La crítica principal, que prové de la universitat i es refereix a la tendència instrumentalista i administrativa en l'aplicació del dret, és d'August 't Hart,³⁹ que analitza l'evolució del ministeri públic adoptant una perspectiva jurídica teòrica. L'estudi de René van Swaaningen sobre la justícia actuarial es pot considerar la contrapartida criminològica d'aquests debats. En diversos articles (de 1995 a 1998), van Swaaningen ha estudiat l'evolució recent de l'ús de la investigació criminològica en l'administració de la justícia penal, així com l'evolució de la manera com s'eludeixen els principis jurídics o els darrers avatars de la política de posada a prova i prevenció de la delinqüència. A més, *Justitiële Verkenningen* ha publicat diversos números especials dedicats a la justícia penal i la planificació, als estudis de casos com a fonaments d'una política i als límits de la tolerància com a política pragmàtica.⁴⁰

D'altra banda, les anàlisis sociològiques de l'Administració de justícia, que eren predominants fins als anys vuitanta, han estat substituïdes en els anys noranta pels estudis psicològics sobre la presa de decisions, la majoria dels quals són efectuats per l'NSCR. Entre els temes que tracten els seus investigadors figuren les preses de decisions judicials,⁴¹ l'examen dels testimonis,⁴² l'elaboració de perfils de criminals organitzats⁴³ i els aspectes psicològics del robatori amb violència.⁴⁴ També s'han fet estudis psicològics sobre l'administració del dret en altres llocs. Crombag *et al.*⁴⁵ afirmen que la policia, els fiscals i els jutges mostren tanta confiança en els relats inclosos en els procediments penals que ja no intenten refermar les seves conviccions sobre proves tangibles i revelen, així mateix, una absència alarmanant d'estabilitat i coherència en l'establiment de la veritat i l'examen de les proves en els casos que han estudiat (especialment en els casos de pedofília). A part d'una introducció elemental a la psicologia per a ús dels juristes,⁴⁶ s'han

38. BOVEND'EERT, 1995.

39. 'T HART, 1994.

40. *Justitiële Verkenningen*, 1990, 8; 1994, 8; 1995, 8.

41. KERSTHOLT, JACKSON, 1995.

42. JACKSON *et al.*, 1996.

43. JANSSEN, JACKSON, MICHON, 1997.

44. KOPPEN VAN, JANSSEN, 1996.

45. CROMBAG *et al.*, 1992.

46. KOPPEN VAN, CROMBAG, 1990.

publicat molts llibres que versen sobre la dimensió psicològica dels problemes jurídics. L'última moda en psicologia jurídica holandesa es troba en un llibre publicat el 1997.⁴⁷

7. SANCIO, MESURES PSIQUIÀTRIQUES I POSADA A PROVA

La publicació d'un nou llibre blanc sobre el sistema penitenciari, *Werkzame detentie* («la detenció autèntica»), i la reorganització dels serveis de posada a prova l'any 1995 van ser fites importants en l'àmbit de la sanció i la posada a prova. Una vegada més s'ha revelat una política directiva i actuarial. La política penal se centra en l'increment de la seguretat, en la creació de condicions carceràries més adaptades i en l'eficàcia de la gestió. Els serveis de posada a prova, que configuraven un servei independent d'assistència social, ha esdevingut un organisme de camp dependent del Ministeri de Justícia que es concentra en la gestió de les sancions no privatives de llibertat.

La memòria de Herman Franke⁴⁸ sobre la història del sistema penitenciari holandès és la contribució més important a la recerca sobre la presó. Franke analitza l'evolució de les pràctiques penals d'acord amb la teoria de la civilització de Norbert Elias i destaca en l'existència dels detinguts un descens de la coerció externa i un augment de l'autocoacció. Franke caracteritza aquest fenomen com un procés d'emancipació. Altrament, en el seu estudi històric sobre l'aparició del sistema penitenciari a la darreria del segle XVI, Pieter Spierenburg⁴⁹ segueix també l'enfocament d'Elias. Un altre estudi històric és la memòria de Chris Leonard⁵⁰ sobre l'aparició dels reformatoris entre 1833 i 1886, en què la preocupació per l'infant innocent ha anat substituint progressivament la ideologia punitiva.

Jan Fiselier⁵¹ ofereix una anàlisi general dels esdeveniments més recents en el sistema penitenciari holandès: el considerable augment de les capacitats carceràries, les penes més llargues i l'escassetat permanent de places de cel·la en el decurs dels anys vuitanta i noranta. Fiselier conclou que el pànic moral per aquesta escassetat no és una simple «histèria» dels mitjans de comunicació, sinó que reflecteix un problema real que no es pot resoldre amb la construcció de més presons; la solució a aquest problema cal cercar-la en la voluntat de trencar el cercle viciós d'uns veredictes cada vegada més severos. Una recopilació publicada per la Lliga Coornhert⁵² analitza com es desaprofiten, en diferents fases del procés penal, les ocasions de fer disminuir la pressió sobre el sistema penitenciari. S'han proposat diverses solucions a aquesta crisi penal: donar prioritat a la reparació; fer obligatori que els magistrats instructors cerquin solucions no privatives de llibertat;

47. KOPPEN VAN *et al.*, 1997.

48. FRANKE, 1990.

49. SPIERENBURG, 1991.

50. LEONARD, 1995.

51. FISELIER, 1995.

52. VERPALEN, 1994.

reduir la sanció si l'acusat ja ha tingut repreensions o sancions socials; refermar la rehabilitació; emprar els procediments d'indults individuals, i donar prioritat a la teràpia en el cas dels detinguts amb trastorns mentals.

Max Kommer⁵³ ha estudiat la pràctica del fet que alguns acusats que haurien d'estar en presó preventiva siguin enviats a casa seva en espera de judici. Aquesta pràctica ha provocat en els mitjans de comunicació un escàndol que ha revifat el debat sobre la construcció de més places de presó. Kommer ha avaluat la freqüència real d'aquestes decisions, en quines actuacions i a quins delinqüents s'apliquen i quin judici es pot emetre sobre aquesta pràctica. El fet que alguns delinqüents recalcitrants, sobretot a Amsterdam i Rotterdam, hagin pogut ser enviats a casa seva planteja un veritable problema. Kommer proposa, en primer lloc, aclarir els criteris de selecció i millorar la disponibilitat de les dades estadístiques. Frank van Tulder⁵⁴ conclou en la seva anàlisi econòmica de la cadena penal que, de tots els mitjans per a combatre la delinqüència, la presó a llarg termini és el que ofereix la relació qualitat-preu més clarament demostrable. Les inversions en les tasques policials només tenen efectes relativament modestos, essencialment perquè els índexs d'elucidació rarament estan influïts per l'increment del personal policial. Una anàlisi de costos efectuada pel WODC⁵⁵ demostra, però, que les inversions en la prevenció situacional centrada en el delinqüent són les que ofereixen la millor relació qualitat-preu, encara que en un període una mica més llarg. Els estudis sobre el cost econòmic de la delinqüència també han estat molt apreciats en els anys noranta entre els universitaris i, sobretot, en el Ministeri de Justícia i en les auditories com KPMG (1994), que calcula que el cost primari (per a les víctimes) i el cost secundari (per a l'Estat) pugen a uns 35.000 milions de florins anuals (és a dir, uns 16 milions d'euros).

S'han publicat quatre estudis importants sobre la vida carcerària. El 1990 Max Kommer examinava com el personal penitenciari intenta treure el màxim profit als principis penals —com ara la rehabilitació— en un clima penal lúgubre. Kommer ofereix una visió interna de la feina dels vigilants, sobretot la interacció amb els seus detinguts. D'altra part, Gerard de Jonge⁵⁶ analitza la funció i la pràctica de la feina a la presó, un tema que té un paper central en el llibre blanc publicat el 1994, *Werkzame detentie*. Segons la seva anàlisi, l'ètica del treball ha dominat la ideologia penal holandesa des de la creació de la primera presó (la Rasphuis de 1596). De Jonge estima que la superació d'aquest fenomen moral, a favor de salaris normals per a la feina carcerària, podria ser un element eficaç de la lluita per l'abolició de la presó. En tercer lloc, Janine Janssen⁵⁷ ha analitzat la situació de les detingudes llatinoamericanes condemnades a penes llargues per tràfic de droga. A aquest efecte, va conversar amb les detingudes sobre la vida al seu país (generalment Colòmbia) i sobre la manera d'involucrar-se en el tràfic, la supervivència a la presó

53. KOMMER, 1994.

54. TULDER VAN, 1994.

55. BERGHUIS *et al.*, 1996.

56. JONGE DE, 1995.

57. JANSSEN, 1994.

i la seva visió del futur. La majoria d'aquestes dones són mares solteres d'una certa edat que sabien més o menys que transportaven cocaïna (encara que només se'ls informava de la quantitat i de la destinació una vegada eren a l'aeroport) i que consideraven que ho havien de fer per a assegurar una existència millor als seus fills; així mateix afirmaven que tornarien a córrer els mateixos riscos si veiessin que la seva situació domèstica es tornava a agreujar. Finalment, Ria Wolleswinkel⁵⁸ examina la situació de les dones empresonades amb un fill petit. La seva proposta principal consisteix a mantenir aquestes dones el màxim temps possible fora de la presó, ja que l'empresonament castiga el nen i la separació mare-fill també té conseqüències nefastes en el desenvolupament dels nens petits. Wolleswinkel exposa una alternativa específica per a cada categoria de mares empresonades, inspirada en una ètica d'assistència. Si la pena de presó és inevitable, cal disposar d'equipaments pedagògics i hi ha d'haver veritables possibilitats de vida familiar.

Les mesures penals en matèria de psiquiatria han estat així mateix objecte de diversos estudis, però només n'esmentarem alguns. Frans Koenraad i Sietse Steenstra⁵⁹ han publicat una recopilació d'estudis sobre els casos en què es recorre a psiquiatres autoritzats pels tribunals. Un dels resultats més notables d'aquesta investigació és el que mostra el gran percentatge de delinqüents que tenen trastorns mentals greus i que no reben atenció en hospitals psiquiàtrics, sinó que són empresonats. Thea Drost⁶⁰ analitza els factors que intervenen en l'avaluació de riscos durant el procés (obligatori) que decideix sobre la prolongació de l'hospitalització. Els hospitals psiquiàtrics parlen d'un risc de recaiguda en el 88 % dels casos, mentre que el jutge n'accepta el 81 %. Com que el perill eventual per a la societat és difícil de demostrar objectivament, Drost proposa concentrar-se en la qualitat del procediment; segons el seu parer, l'avaluació del perill que representa el delinqüent per a la societat i les garanties jurídiques que vinculen el pacient i el psiquiatre es poden millorar amb la presentació al jutge d'un informe més favorable sobre el progrés de la psicoteràpia i amb la reglamentació d'una assistència jurídica de qualitat i el dret al contradictori. Aquestes garanties jurídiques són objecte també de l'estudi de Marion Winkels⁶¹ sobre l'aïllament, la medicació forçada i el confinament en cel·les d'alta seguretat. Winkels va fer un estudi qualitatiu (basat en mètodes diferents) sobre la situació de vint-i-quatre detinguts de la clínica van Mesdag a Groningen, en la qual es tracten els casos més greus. En aquest estudi es distingeixen tres categories: els pacients psicòtics, els imprevisibles i els agressius. Les mesures coercitives depenen actualment, en general, del criteri personal del psiquiatre. Winkels defensa una regulació jurídica menys ambigua i la introducció en el sistema d'una persona de confiança per a aquests detinguts. D'altra banda, Ed Leuw⁶² ha estudiat els índexs de reincidència entre els exdetinguts confinats en hospitals psiquiàtrics: el 25 % és condemnat per violèn-

58. WOLLESWINKEL, 1997.

59. KOENRAADT, STEENSTRA, 1994.

60. DROST, 1991.

61. WINKELS, 1991.

62. LEUW, 1995.

cia sexual greu i els delictes es tornen més violents en les reincidències. El millor mitjà per a preveure la reincidència es troba en els antecedents criminals de la persona.

L'estudi més important sobre la posada a prova ha estat efectuat per Jean-Paul Heinrich,⁶³ que s'ha dedicat a una anàlisi històrica del canvi en la relació entre els serveis de posada a prova i el sistema judicial. Han Janse de Jonge⁶⁴ relaciona els esdeveniments que han tingut lloc en aquests serveis amb l'evolució concomitant de les ciències penals, en què l'atenció prestada a la persona del delinqüent té un paper central. D'una altra banda, les actituds i representacions sobre la situació i les expectatives de diferents actors (des dels delinqüents fins als fiscals) davant les comissions de posada a prova han estat estudiades per Elly Rood i Lia Combrink.⁶⁵

Una comissió governamental presidida per un exministre liberal conservador de Justícia, Frits Korthals Altes, ha reprès la investigació de noves sancions no privatives de llibertat. El seu llibre verd publicat el 1995, *Het recht ten uitvoer gelegd* («aplicar la llei»), afirma que, en totes les situacions en què es podria optar a mesures alternatives a la presó, ja s'havia actuat d'aquesta manera. Per als delinqüents que actualment estan condemnats a penes de presó en ferm no hi ha cap altra solució factible, ja que es consideren massa escasses les probabilitats que les persones incloses en aquestes categories puguin fer una feina d'interès general, seguir un programa de reinserció o pagar una multa. Ara bé, pràcticament tots els estudis sobre les sancions alternatives provenen sempre del WODC: la majoria es refereixen al mesurament dels efectes. Una vegada més, només n'esmentarem alguns exemples. Peter van der Laan⁶⁶ afirma que els riscos de reincidència per als joves condemnats a penes no privatives de llibertat són lleugerament menors que els dels qui han estat condemnats a penes de presó. Spaans⁶⁷ arriba a una conclusió similar respecte als delinqüents adults. Entre les nou-centes persones condemnades a treballs d'interès general que foren estudiades en el curs de la seva recerca, els índexs de reincidència eren una mica inferiors que en un segon grup de nou-centes persones condemnades a penes de presó breus. Tot i així, Spaans ens adverteix que aquests dos grups no són fàcilment comparables, atès que els antecedents judicials de les persones del segon grup són més greus. Essers *et al.*⁶⁸ comparen el Cashba, un programa de formació intensiva per a persones que han comès delictes greus —de les quals el 90 % tenien antecedents judicials— que s'ha posat en pràctica a Rotterdam, amb uns projectes similars a Amsterdam (Kwartaalcursus) i Eindhoven (Dagtrainings-centrum). Cap d'aquests programes no s'aplica a ple rendiment, principalment perquè els jutges i els fiscals són reticents a condemnar a treballs d'interès general les persones que han comès delictes greus. A aquestes sancions cal afegir, en general, cinquanta dies d'arrest.

63. HEINRICH, 1995.

64. JANSE DE JONGE, 1991.

65. ROOD, COMBRINK, 1991.

66. LAAN VAN DER, 1991.

67. SPAANS, 1994.

68. ESSERS *et al.*, 1995.

L'índex de reincidència és similar als que es constaten entre les persones condemnades a treballs d'interès general d'altra mena: el 60 %. Finalment, en el seu estudi comparat sobre les penes no privatives de llibertat, Josine Junger-Tas⁶⁹ considera que gairebé totes les alternatives a l'arrest posades en pràctica en altres països ja es practiquen als Països Baixos, o bé no s'adeqüen a la situació holandesa (com ara els camps de tipus militar per a delinqüents juvenils). La seva proposta consisteix a experimentar amb les multes per dies i la vigilància electrònica, així com una combinació d'arrest i tractament ambulatori, de programes de formació i treballs d'interès general. Actualment el marcatge electrònic està en procés d'introducció després que el WODC n'hagi avaluat positivament una fase experimental. Spaans i Ververs⁷⁰ s'han entrevistat amb totes les persones que han participat en aquesta experiència i han conclòs que la polsera electrònica podria servir com a substitut d'una part de la pena d'arrest; tant els delinqüents com els qui hi conviuen s'estimarien més aquesta sanció que no l'empresonament. D'altra banda, opinen que la vigilància electrònica reduirà realment el recurs a l'arrest. Blees i Brouwers⁷¹ han fet una metaavaluació sobre l'experiència adquirida en els darrers dotze anys en matèria de treballs d'interès general. En el decurs d'aquest període la població que concerneix ha canviat: són més les noies, les minories ètniques i els delinqüents violents els condemnats a penes no privatives de llibertat. Si bé la seva avaluació és positiva, encara hi ha obstacles: l'absència d'una supervisió adaptada i les llistes d'espera massa llargues. Menke Bol⁷² ha estudiat la influència de diferents sancions en el comportament futur dels delinqüents i ha conclòs que els factors més preventius no són únicament els més coneguts com ara la rapidesa i la certesa, sinó que també cal tenir en compte l'atenció personal —fins i tot després del venciment del termini de la sanció— i el reforçament positiu del comportament desitjat.

8. LA PREVENCIÓ DE LA DELINQUÈNCIA I LA SEURETAT DELS BARRIS

En cap altre segment de la recerca criminològica holandesa és tan elevat el nombre d'estudis i tan baixa la qualitat mitjana com en el de la recerca sobre la prevenció de la delinqüència. En realitat, hi ha centenars d'informes breus interns, redactats per alts funcionaris o oficials de policia, que asseguren que el programa de prevenció X, Y o Z té tant d'èxit que mereix més subvencions. Hi ha, així mateix, una enorme quantitat d'informes de consultories privades, a més d'una vintena d'estudis més elaborats, efectuats pel WODC o les universitats. La metaavaluació que ha fet el WODC⁷³ sobre els cinc primers anys dels programes de prevenció del delictes ofereix un panorama més aviat depriment de les investigacions en aquest

69. JUNGER-TAS, 1993.

70. SPAANS, VERVERS, 1997.

71. BLEES, BROUWERS, 1996.

72. BOL, 1995.

73. POLDER, VLAARDINGEN VAN, 1992.

àmbit: només un terç del centenar d'informes estudiats en aquesta avaluació conté dades útils sobre els efectes en la delinqüència i tan sols la meitat d'aquests resultats es considera fiable. Mentre que la majoria dels estudis se centra en la delinqüència com a categoria jurídica, la recerca efectuada per Fijnaut *et al.*⁷⁴ demostra que el delicte com a tal no era considerat la qüestió essencial per les persones directament implicades. Segons el seu parer, els determinants més importants de la inseguretat són la degradació general dels carrers per la circulació d'automòbils, la brutícia, les persianes d'acer i els aparadors de les botigues, els canvis de població i l'empobriment i deteriorament dels barris.

La política holandesa de prevenció sovint suscita la crítica següent: el caràcter situacional, sobretot tecnològic, de la majoria de les mesures comporta una extensió de la delinqüència als segments més vulnerables de la societat. René Hesselning⁷⁵ qüestiona aquesta hipòtesi demostrant que una part de l'activitat delictiva cessa realment gràcies a la prevenció situacional, perquè els delinqüents potencials no estan disposats a esforçar-se per cometre les seves malifetes en altres llocs. El 1993 la política de prevenció va tenir un abast més ampli, en vincular-se la política de renovació social (que pretén reduir les disparitats educatives i econòmiques entre sexes, classes socials o comunitats ètniques) a la política de prevenció administrativa de la delinqüència. El nou enfocament, batejat amb el nom de política de seguretat integral, hauria d'estar menys orientat a la criminalitat i més a la seguretat local. Els cinc ministeris implicats en aquesta política publiquen cada any un informe comú sobre seguretat, en què es presenta una visió quantitativa global sobre el sentiment d'inseguretat i les pors que suscita la criminalitat.

La primera avaluació d'aquesta nova política de seguretat integral, efectuada a Rotterdam,⁷⁶ inclou dades criminogràfiques, etnogràfiques i administratives. En aquesta avaluació es demostra que aquest nou enfocament encara se centra excessivament en la prevenció situacional i funcional, de la mateixa manera que també s'orienta massa cap a la vigilància dels grups de risc (sobretot els joves marroquins) més que cap a la seva integració en la societat. A més, subsisteixen greus problemes en l'esfera administrativa. En aquest cas, queden pendents:

- a) la coordinació de les activitats entre si;
- b) la pràctica d'un màrqueting polític de la política de seguretat integral, destinat als diferents serveis públics, i
- c) una delimitació més clara dels procediments, les competències i el repartiment de tasques.

Les recomanacions polítiques que es desprenen d'aquesta recerca han constituït, en primer lloc, a fer saber que la cohesió social és un factor clau respecte al sentiment de seguretat i l'ansietat. Els problemes principals, en aquest àmbit, resideixen en els esdeveniments econòmics (la fractura social) i la política d'habitatge (confinament en guetos). Altres recomanacions, centrades més directament en la prevenció de la delinqüència, es refereixen a:

74. FIJNAUT *et al.*, 1991.

75. HESSELING, 1994.

76. ROOD *et al.*, 1995.

a) la creació d'un organisme únic de coordinació en l'àmbit dels barris, en què es concentrin les dades o les queixes respecte als organismes implicats;

b) les inversions més importants que s'haurien de fer en matèria de prevenció primària i secundària, perquè són els nivells menys estigmatitzants;

c) el control, que hauria de ser visible als carrers perquè realment fos preventiu, i

d) la utilització més freqüent que s'hauria de fer de l'estructura informal de control social que hi ha a la comunitat marroquina.⁷⁷

Willem de Haan,⁷⁸ que ha comparat el funcionament de la política de seguretat integral a Rotterdam i Amsterdam, designa les polítiques laborals i de l'habitatge com els factors més importants de prevenció de la delinqüència i denuncia la incapacitat dels responsables polítics locals de donar forma a aquesta nova política. Aquests insisteixen a reduir els problemes de la inseguretat a un simple problema de criminalitat, mentre que la investigació demostra que no hi ha necessàriament una relació de causa-efecte entre els dos fenòmens. De Haan afirma que la nova política pot tenir èxit si es prenen més seriosament les dimensions estructurals del seu caràcter integrador.

Un dels elements de la seguretat dels barris és la responsabilització dels ciutadans. Frans Denkers⁷⁹ descriu casos molt concrets en què l'acció personal, en situacions conflictives, pot afavorir un descens sense que la seguretat personal del ciutadà interventor estigui amenaçada. Denkers adverteix l'augment de les intervencions policials en casos poc clars de trastorns de l'ordre públic i afirma que l'única protecció contra aquest procés es troba en un increment de l'autoregulació cívica. Olga Zoomer⁸⁰ indica que tant les autoritats que no ofereixen gaire suport com les que prenen iniciatives cíviques no intenten implicar-hi els habitants dels barris i comprometre'ls plenament en interès del bé públic, sinó que, al contrari, els dissuadeixen d'això. Tanmateix, la confiança, així com els finançaments i altres suports que poden suscitar les iniciatives cíviques, poden contribuir a disminuir l'ansietat i el sentiment d'inseguretat. Les persones han d'entendre que elles mateixes tenen el poder de canviar certes coses.

9. EL SUPORT A LES VÍCTIMES I ELS ESTUDIS SOBRE LA DELINQUÈNCIA

Les anàlisis victimològiques han esdevingut una part integrant de gairebé tots els estudis criminològics. En aquest apartat tractarem només els estudis sobre les víctimes i sobre el suport que se'ls dona. Les investigacions sobre les víctimes s'utilitzen cada vegada més com a correctors dels altres mètodes de mediació del grau de criminalitat. En aquest sentit, tenim un bon exemple en l'anomenat monitor de la policia, en què les dades victimològiques són utilitzades per la policia i l'Administració judicial per a planificar les seves polítiques. En la seva classe inau-

77. ROOD *et al.*, 1995, 373-390.

78. HAAN DE, 1997a.

79. DENKERS, 1990; 1993.

80. ZOOMER, 1993.

gural, Gerben Bruinsma⁸¹ analitza com la recerca victimològica, en termes de metodologia, ha refinat la nostra comprensió dels models criminals. La triangulació de fonts diverses, a escala macroanalítica, microanalítica i mesoanalítica, és, segons Bruinsma, la millor tècnica de mesurament en matèria de criminalitat. Jan van Dijk *et al.*⁸² analitzen la manera com els estudis de Bruinsma sobre les víctimes han revigoritzat la criminologia comparada internacional. Mentre que els estudis en què va col·laborar el 1989 i el 1992 es presentaven com a enquestes internacionals sobre la delinqüència,⁸³ el de 1996 rep la qualificació més justa d'*enquesta internacional sobre les víctimes de la delinqüència*. En certa mesura, les crítiques metodològiques que havien suscitat els límits dels estudis anteriors van tenir una resposta en el de 1996; tanmateix, l'anàlisi de les conseqüències de les disparitats entre els onze països industrialitzats que van estudiar van Dijk i els seus col·laboradors encara és insatisfactòria, tant en matèria d'urbanització com de densitat de la xarxa telefònica (l'enquesta telefònica va ser un dels mètodes utilitzats), de confiança en la policia i els investigadors i de sensibilitat envers certs tipus de comportaments. Es tracta, però, d'una investigació innovadora i provocadora que ens ofereix moltes conclusions noves i interessants, a més de la classificació, molt utilitzada posteriorment, de països amb un índex delictiu més alt que s'inclou en aquesta sèrie d'estudis sobre les víctimes. Van Dijk i col·laboradors centren la seva investigació en la criminalitat tradicional, la delinqüència en la vida quotidiana (que comprèn delictes com els robatoris de cotxes i a dins de cotxes), els robatoris amb escalamet, els crims de contacte (és a dir, la violència) i altres (com ara el vandalisme i el robatori de bicicletes). Aparentment, l'avaluació de l'escala de gravetat d'aquests delictes amb prou feines difereix d'un país a un altre. En contrast amb els països de l'Europa continental, el sentiment de satisfacció amb la policia és més elevat en els països anglosaxons, encara que en aquests el grau d'ansietat respecte al delicte és també més elevat, de la mateixa manera que la preferència per les penes de presó és més estesa.

Carl Steinmetz⁸⁴ ha avaluat els efectes dels programes de suport a les víctimes i ha conclòs, després de les seves investigacions, que aquests programes són més aviat eficaços en matèria de petita delinqüència però que, en els casos més greus, calien formes d'assistència més intenses i més persistents per a superar els traumes. A aquest efecte, és essencial una bona xarxa de familiars i amics. Mentre la tendència general consisteix a desenvolupar aquests programes únicament d'acord amb una racionalitat penal, cal esmentar dues noves formes de mediació extrapenal. En l'experiència del *dading* (acord extrapenal), el ministeri públic renuncia a perseguir un delinqüent que s'arrisca a una pena de presó de menys de sis mesos si la víctima i el delinqüent arriben a un acord. Les avaluacions d'aquest projecte no manquen d'ambigüitat. Wemmers i van Hecke⁸⁵ arriben a la conclusió que els delinqüents estan més satisfets amb aquesta forma de

81. BRUINSMA, 1996.

82. DIJK VAN *et al.*, 1990.

83. DIJK VAN, MAYHEW, 1992; MAYHEW, DIJK VAN, 1997.

84. STEINMETZ, 1990.

85. WEMMERS, KECKE VAN, 1991.

mediació que les víctimes, mentre que Wiewel *et al.*⁸⁶ subratllen que la força del *dading* cal trobar-la en el fet que no solament beneficia les víctimes en el pla material, sinó que també les considera en més mesura persones responsables i autònoms, ja que no les fa dependre d'institucions anònimes, tal com requereix la pràctica judicial habitual. Les prioritats que s'han adoptat miren d'aconseguir que el procediment penal sigui més amigable amb les víctimes, en lloc d'aplicar disposicions extrapenals favorables a les víctimes. Ara bé, segons Jo-Anne Wemmers,⁸⁷ el més important per a les víctimes és, per damunt de tot, que se'ls prengui seriosament, que siguin escoltades i se'ls mantingui informades, i només després rebre una compensació. L'autora afirma que el reforç dels drets de les víctimes en el procediment penal no és tan necessari i que pot fer córrer el gran risc de desequilibrar els processos en detriment dels acusats. L'anàlisi de Wemmers demostra, així mateix, que el suport que la policia i la justícia presta a les víctimes encara deixa molt a desitjar. Les enquestes sobre les expectatives dels particulars quant a la policia demostren que el factor principal que determina la satisfacció de les víctimes no és que es resolgui el cas, sinó que els policies les prenguin seriosament.⁸⁸ Un altre exemple de programes de mediació extrapenal és la *mediació de barri*, organitzada a Rotterdam per un organisme d'habitatge per tal d'evitar que els problemes menors degeneressin per absència d'un fòrum on es pugui debatre aquesta qüestió. D'aquest ampli programa de recerca sobre aquesta forma de mediació preventiva —que comporta un suport tècnic, una recerca-acció, una avaluació de processos i una avaluació d'efectes— només se n'ha complert la primera fase.⁸⁹

10. EL DELICTE I EL SEU ENTORN

En aquest apartat es revisen tots els estudis dedicats per damunt de tot a la localització, l'extensió i el desplaçament de la delinqüència, o als canvis urbans i demogràfics. La majoria dels treballs tracten l'entorn immediat, sobretot la família, l'escola i el barri.

S'ha prestat una atenció molt especial a la família com a factor de prevenció o d'incitació a la delinqüència.

Josine Junger-Tas⁹⁰ defensa una política de prevenció ben equilibrada, orientada a les famílies, ja que l'acumulació de factors familiars sembla que fa presagiar els comportaments delictius. El grau d'atenció i de vigilància, el grau i la naturalesa de la disciplina i el grau d'afecte en les relacions familiars constitueixen els factors més determinants. La política de prevenció sempre hauria d'implicar les famílies, sobre una base cooperativa. Val la pena iniciar a temps les intervencions, ja que tenen una influència forta i duradora.

86. WIEVEL *et al.*, 1993.

87. WEMMERS, 1996.

88. HOGENHUIS, 1992.

89. BLAD *et al.*, 1997.

90. JUNGER-TAS, 1996.

La relació entre escola i delinqüència ha estat el tema de dos importants estudis: el primer⁹¹ es podria qualificar d'exploratori i el segon⁹² (un estudi de llarga durada que ha seguit cinc-cents estudiants de secundària durant cinc anys consecutius), de convincent. En l'estudi de Chris Baerveldt, la teoria del control es combina amb la teoria de l'associació diferencial. Baerveldt conclou en els seus treballs que l'escola es pot convertir fàcilment en un terreny criminogen. Per tal d'invertir aquesta tendència, recomana estratègies que integrin i impliquin els alumnes en les activitats escolars, la qual cosa comportaria un descens de la delinqüència. Jan Nijboer afirma, d'altra banda, que les motivacions escolars depenen en gran mesura dels factors familiars. La mala conducta a l'escola mateix i als seus voltants sembla que constitueix una variable independent. Nijboer combina idees basades en cinc perspectives teòriques —la tensió estructural, el control, les subcultures, l'etiquetatge i la tria racional— que engloba en el marc d'una *reintegració per l'oprobri*. Nijboer conclou que les nocions cíviques bàsiques són absents en gran mesura en la franja d'edat entre els onze i els tretze anys (que és quan els nens passen de l'ensenyament primari al secundari i comencen a adoptar comportaments delictius) i que els alumnes haurien de rebre formació sobre els senyals de perill i els riscos de certs estils de vida, alhora que les competències socials s'haurien d'orientar, a través de la formació, cap a millors opcions de vida.

La teoria del control ha estat explorada com a eina de previsió en un estudi de llarga durada sobre la relació d'algunes experiències vitals amb el desenvolupament dels comportaments delictius. Chris Rutenfrans i Gert-Jan Terlouw⁹³ afirmen que la teoria del control és una bona base per a efectuar prediccions i que la manca de compromís i d'implicació, en particular, en les activitats convencionals presagien la delinqüència. Hi ha tres tipus concrets d'experiències vitals que també tenen un valor predictiu independent: ser víctima d'un delictes, enfrontar-se a la mort o a la malaltia greu d'una persona propera i viure una ruptura sentimental. La teoria del control de Hirschi exclou la influència independent dels esdeveniments vitals. Els investigadors, però, miren d'explicar aquesta influència utilitzant la noció de nivell baix d'autocontrol.

La vulnerabilitat social, com a factor de criminalitat, ha estat objecte d'una investigació de Henk Fewerda,⁹⁴ que va seguir setanta-set joves adolescents de dotze a setze anys durant el seu creixement. Fewerda combina la teoria del control amb la de la tensió estructural. La vulnerabilitat social es defineix com el fet de «tenir contactes principalment negatius amb les institucions de control social i de no beneficiar-se gaire dels avantatges que aquestes poden oferir». Aquesta vulnerabilitat depèn de factors culturals i estructurals relacionats amb el context familiar. El percentatge d'adolescents que cometien delictes greus va passar de l'11 % al 31 % en quatre anys, al mateix temps que els delinqüents es tornaven cada vegada més vulnerables i el nombre i la gravetat dels seus problemes aug-

91. BAERVELDT, 1990.

92. NIJBOER, 1997.

93. RUTENFRANS, TERLOUW, 1994.

94. FERWERDA, 1992.

mentaven. Els adolescents socialment vulnerables cometen més delictes greus. Fewerda aconsella els policies que actuïn més a través de la pedagogia i defensen un enfocament de cooperació entre actors.

Hans Moerland⁹⁵ ha comprovat els efectes que tenen la sanció penal, d'una banda, i les reaccions negatives d'amics i familiars, de l'altra, en el robatori d'aparadors. A partir del seu estudi d'autoconfessió de llarga durada (dos anys) sobre el mateix grup de joves, dedueix que el risc de ser atrapat i castigat, tal com es percep, no tenia cap relació amb els seus comportaments. Només la por de ser humiliat públicament per coneguts o per la policia exerceix algun efecte preventiu en matèria de robatori d'aparadors.

Les qüestions metodològiques relacionades amb la descripció més adequada de la freqüència, naturalesa i extensió geogràfica de la delinqüència juvenil són centrals en un estudi basat en diverses fonts sobre la delinqüència a Rotterdam entre 1990 i 1994.⁹⁶ En contradicció amb les estadístiques nacionals que indiquen una estabilitat dels nivells delictius, Rovers revela un gran augment de la petita delinqüència i dels delictes que cometen els joves a la via pública, en alguns barris de Rotterdam. Els atacs violents a la propietat registren la major concentració geogràfica, més elevada al centre de la ciutat i que va disminuint a mesura que s'avança cap a la perifèria. El vandalisme es reparteix equitativament entre tots els barris. El gruix de la delinqüència juvenil, segons aquest estudi, no es perpetra en grup. La majoria dels delinqüents juvenils ha crescut en els barris desfavorits socioeconòmicament, a prop del centre. Malgrat les seves mancances conegudes, els registres de la policia han demostrat que són bons indicadors de la realitat. Rovers estava obligat, lògicament, a avaluar posteriorment la influència que els «barris difícils» exerceixen sobre els comportaments delictius. Rovers⁹⁷ n'extreu una conclusió sorprenent: aquesta influència és força limitada, ja que hi ha nombrosos presumptes factors de *barri* que es poden atribuir a factors individuals, com ara un estatut socioeconòmic baix. El llibre de Rovers és una important aportació a la criminologia per la seva temptativa d'avaluar i reformular aquests dos clàssics de la teoria criminològica que són la teoria ambiental de Shaw i MacKay i la teoria de l'harmonia de Merton. Aquestes teories, efectivament, han estat rebutjades per Edward Kleemans⁹⁸ en el seu estudi sobre el robatori amb escalament, perquè no fan diferències entre aquestes dues qüestions: per què hi ha certs comportaments (la motivació) i per què s'originen en certs llocs i en certs moments. Per a les motivacions, la teoria de la tria té més poder explicatiu. Els elements d'oportunitat que determinen la localització més freqüent dels robatoris amb escalament, segons Kleemans, també es poden reduir a tries, centrades en objectius, de l'actor individual.

---

95. MOERLAND, 1991.

96. ROVERS, 1996.

97. ROVERS, 1997.

98. KLEEMANS, 1996.

11. LES DESIGUALTATS SOCIALS

11.1 Les disparitats sexuals

Encara que la qüestió de les dones cada vegada és més present en els estudis criminològics, es pot apreciar que en els Països Baixos manca una atenció explícita a les cultures de la masculinitat com a factors criminògens primordials (la competitivitat, la tendència a impressionar i a dominar, el distanciament respecte a les situacions «emocionals», etc.), i també als valors «femenins» (una ètica d'atenció als altres, el manteniment de «bones relacions», més consideració envers les qüestions emocionals, etc.) en qualitat d'obstacles potencials a la delinqüència. La majoria dels estudis sobre aquest tema continua tractant els problemes clàssics als quals s'enfronten les dones: la violació, la violència domèstica, la pedofília i la prostitució. En els anys noranta, però, han aparegut estudis sobre les adolescents amb tendència a la fugida que pertanyen a minories ètniques⁹⁹ o sobre el tràfic de blanques.¹⁰⁰ Quant als temes clàssics, sembla que els estudis que s'hi han dedicat han fet un canvi d'orientació: l'interès dels investigadors per la violència sexual ja no sembla que es centri en els homes (en general) que abusen de dones adultes, sinó també en els familiars com a delinqüents i en els nens com a víctimes, així com en les dones que es resisteixen als violadors i contraataquen;¹⁰¹ així mateix, els estudis sobre la prostitució ja no formulen aquest fenomen com a problema per si mateix.

Sari van de Poel¹⁰² ha estudiat la prostitució juvenil masculina al centre d'Amsterdam i ha establert una distinció entre els nois que es prostitueixen amb intencions de xantatge, robatori o agressions a homosexuals (els «durs») i els que ho fan d'una manera fortuïta, els prostituts ocasionals i els veritables professionals. Aquesta darrera categoria constitueix el nucli del mercat. Lucie van Mens¹⁰³ es concentra en els aspectes d'organització de la prostitució femenina en qualitat de comerç (per als homes). Per bé que es dedica als problemes de l'explotació i la intimidació, van Mens afirma que aquest sector pertany al de la restauració i el lleure i que hauria de tractar-se d'una manera similar: la lluita, en aquest cas, s'hauria de referir a la millora de les relacions laborals. Ine Vanwesebeeck¹⁰⁴ ha estudiat el context familiar i socioeconòmic de les prostitutes i la seva manera d'encarar-ho, i conclou que el percentatge de persones estudiades que han entrat en el sector de la prostitució per toxicomania o per problemes no superats d'incest o abús sexual en el passat és molt inferior que el que indicaven estudis anteriors (del 25 % aproximadament). L'autora també conclou que la majoria de les prostitutes se'n sortien força bé amb la seva feina, en reconèixer que només el 24 % de les cent

99. BROUWER, LALMAHOMED, 1992.

100. HAVEMAN, 1998.

101. FRENKEN *et al.*, 1995.

102. POEL VAN DER, 1991.

103. MENS VAN, 1992.

104. VANWESEBEECK, 1994.

vuitanta-set prostitutes que va poder entrevistar no eren europees. Els problemes en el si del grup que formen aquestes darreres (amb un percentatge molt superior al 25 %) són molt més greus. Vanwesebeeck defensa una millora de l'ajut social amb vista als grups més vulnerables. D'altra banda, Lotte van de Pol¹⁰⁵ ha escrit una història social de la prostitució a Amsterdam, basada en l'estudi de vuit mil noranta-nou procediments iniciats per fets de prostitució entre 1650 i 1750, que van portar quatre mil sis-cents noranta-tres prostitutes, vuit-cents noranta-vuit mestresses de prostíbuls i dos-cents cinquanta-tres clients davant els tribunals. Van de Pol centra la seva investigació en les relacions entre el comerç de dones i la vida de les classes baixes en general, l'economia informal, la navegació, l'hotele-ria, els sectors del joc i la restauració, les relacions entre patrons i criades o la immigració. Les persecucions es van iniciar cap al 1670, quan aquest comerç es va especialitzar, i van finalitzar vers el 1750, en què es va mirar d'autoregular. Aproximadament en la mateixa època es va iniciar un període breu però intens de persecucions contra els homosexuals. En el seu llibre, Theo van der Meer¹⁰⁶ afirma que, després de la Reforma, l'Església es va calmar respecte a l'homosexualitat, atès que ja no es considerava una amenaça per a la societat civil: només afectava els criats i els catòlics (com a reacció al celibat). Vers l'any 1730 es van iniciar les persecucions, per bé que la significació cultural de l'homosexualitat havia canviat: aleshores es veia com una subcultura normalment desviadora que afectava homes d'un mateix rang social, que es desitjaven els uns als altres en els cafès, els parcs i les rodalies de l'Ajuntament d'Amsterdam. Durant l'ocupació francesa, cap a l'any 1811, les persecucions van tornar a cessar bruscament.

11.2 Els joves

En les últimes dècades, la criminologia juvenil sempre ha constituït l'àmbit de recerca més ampli en els Països Baixos. Tanmateix, aquest capítol serà breu, ja que gairebé tots els estudis dedicats a la delinqüència juvenil ja han estat esmentats en capítols anteriors (en particular, els que versen sobre el delicte i el seu entorn, les sancions i la prevenció de la delinqüència). Pel que fa a l'orientació de la política practicada en aquest àmbit, un dels documents més importants és l'informe de la comissió van Montrans, *Met de neus op de feiten* («la dura realitat»), publicat el 1995. Pel que fa a les sancions aplicables als delinqüents juvenils, aquest informe feia palesa —en contra d'un context dominat pel model de l'educació social— la importància de les sancions aplicades «a temps, ràpidament i amb coherència». Tanmateix, l'informe està més a favor d'una major cooperació entre els diferents organismes educatius i administratius als barris i fa una distinció entre la prevenció primària —unida als processos socials de prevenció en què amb prou feines es pot influir (com ara el mercat laboral)— i la prevenció secundària —que s'articula entorn d'intervencions destinades als grups de risc i les condicions negatives.

105. POL VAN DE, 1997.

106. MEER VAN DE, 1995.

El dret penal de menors ha estat objecte d'una reforma substancial. Les particularitats ideològiques i culturals que el distingien del dret penal dels adults han disminuït, la qual cosa sembla que concorda amb els resultats de l'estudi de Menke Bol.¹⁰⁷ Segons les seves conclusions no hi ha cap motiu, en termes de psicologia infantil, per a fixar legalment l'edat en la qual un delinqüent pot ser considerat plenament responsable dels seus actes. Pel que fa al tipus de sanció, l'edat és indiferent i l'amplitud del càstig pot ser mínima si les sancions s'apliquen de seguida i acompanyades d'una explicació.

Encara que la delinqüència juvenil registrada oficialment no hagi augmentat en termes absoluts, certament hi ha hagut un increment en els delictes violents que suscita grans inquietuds.¹⁰⁸ El marc teòric que sembla que sedueix més els investigadors és la teoria del control de Hirschi, així com la seva modificació mitjançant la introducció del concepte d'autocontrol en la teoria general del delicte de Gottfredson i Hirschi. Altres influències més acusades són les idees de Braithwaite sobre la reintegració per l'oprobri, així com les de Cornish i Clarke sobre l'enfocament de la tria racional. D'alguna manera, aquests enfocaments convergeixen en un interès comú pels acords socials i les condicions susceptibles de determinar o, a l'inrevés, prevenir la delinqüència juvenil. En el pla dels mètodes de recerca, no hi ha preferències clares: es tendeix a millorar la qualitat de les investigacions combinant i acarant dades procedents de diverses fonts o obtingudes per mitjans diferents, així com per l'explicació i l'avaluació dels diferents resultats (triangulació). Els estudis longitudinals també sembla que són més nombrosos que abans. Un dels escassos estudis psicològics publicats¹⁰⁹ descriu el perfil psicològic suposat del jove delinqüent (i d'allò que el determina), perfil que sembla globalment compatible amb altres conclusions sobre el paper que tenen les condicions socials en l'inici de les carreres criminals.

11.3 Classe i benestar

Encara que les desigualtats de benestar i les distincions de classe constitueixen uns factors criminològics estudiats sovint, aquest apartat, igual que l'anterior, també serà més aviat breu: les escales d'estatus econòmics i socials s'inclouen actualment en gairebé tots els estudis criminològics. En la seva classe inaugural, Jan van Dijk¹¹⁰ va qüestionar el predomini de la teoria de la tensió estructural en aquest àmbit de la criminologia holandesa, subratllant el fet que els nivells de criminalitat mai no havien augmentat tant com en els pròspers anys seixanta i setanta. Així, hi ha més motius per a admetre una relació entre el benestar i la delinqüència que entre les privacions i la delinqüència. Segons van Dijk, la teoria de l'oportunitat ofereix un poder explicatiu superior: actualment hi ha més béns per robar i menys control social informal que en el passat. Encara que no ho explica, és evident que van Dijk només parla de petits robatoris i de vandalisme. Tal

107. BOL, 1991.

108. JUNGER-TAS *et al.*, 1992.

109. MARKUS, 1995.

110. DIJK VAN, 1991.

com veurem tot seguit, no tothom està d'acord amb la idea de van Dijk que la teoria de la tensió estructural és obsoleta. Alguns afirmen, contràriament, que l'increment general del nivell de vida bé podria coincidir amb un increment de la pobresa en certs sectors i classes de la societat.

Un d'aquests crítics, Gerhard Ploeg,¹¹¹ mira de combinar nocions pròpies de la teoria de la tensió, en matèria de factors criminògens, i altres de relacionades amb la teoria del control en matèria de mesures antidelictives. Ploeg va estudiar una mostra de noranta homes entre vint i cinquanta-un anys, dividida en tres grups: aturats de llarga durada, classe obrera tradicional i persones d'ingressos elevats. En primer lloc, els va preguntar per les seves experiències sobre la delinqüència i el seu grau de tolerància respecte d'aquesta qüestió. Tot seguit, va relacionar les seves respostes amb els seus perfils socioeconòmics, la seva actitud envers la injustícia social i els seus vincles personals. De tots aquests factors, el perfil socioeconòmic és el que entra més sovint en correlació amb l'actitud cap a la delinqüència. D'altra part, Siep Miedema¹¹² ha estudiat la relació, en els homes d'una ciutat de dimensions mitjanes, entre atur i delinqüència. La seva recerca es concentra en la relació entre els seus diferents estils de vida i les seves estratègies per a afrontar la situació. A partir de vint-i-vuit entrevistes exhaustives de llarga durada, Miedema estableix una tipologia de sis categories d'aturats, que va des dels adults solters criats en entorns marginals fins als qui han adoptat un estil de vida alternatiu, passant pels homes que viuen en un sector obrer tradicional. L'atur no és tant una causa de delinqüència com un factor d'acceleració de problemes anteriors, que es concentren entre els aturats que ja es trobaven en el límit de la marginalitat durant la seva escolaritat. Miedema compara els seus resultats de recerca amb les teories de les subcultures, de la tensió, del control i del conflicte, i també afirma que la integració diferent de diversos elements d'aquestes teories, en funció dels tipus estudiats, és la que ofereix el millor potencial explicatiu.

Tenir o no tenir una feina no és un factor determinant de la severitat de la pena en els casos d'agressió, però és un indicador eficaç en matèria de robatori i de robatori amb escament, en particular si es tracta de delinqüents primaris. Kannegieter¹¹³ afirma que el tipus de sanció infligida per un primer delictes —sovint provocat per una situació d'atur— es té en compte en el moment de jutjar la reincidència: això fa de l'atur un element constitutiu dels antecedents judicials. Els fiscals i els magistrats —en resposta a aquestes conclusions d'estudis d'expedients i observacions de tribunals— són conscients que l'atur és un factor de condemna penal; no volen donar peu que els qui treballen corrin el risc de perdre la seva feina per sancions privatives de llibertat. A més, afirmen que els aturats condemnats no poden pagar les seves multes i, finalment, hi ha la previsibilitat de la reincidència. Totes aquestes raons reflecteixen i reforcen les divisions socials creades pel sistema educatiu i el mercat laboral en detriment de les persones marginades.

111. PLOEG, 1991.

112. MIEDEMA, 1997.

113. KANNEGIETER, 1994.

11.4 L'etnicitat

El nombre d'estudis sobre l'etnicitat i la delinqüència ha augmentat considerablement des de mitjan anys vuitanta. Ens complau poder fer referència a dos bons estudis en llengua anglesa, la qual cosa compensarà la nostra brevetat en el tema. Willem de Haan¹¹⁴ ofereix una anàlisi interpretativa de la implicació de diversos grups pertanyents a minories ètniques en diferents formes delictives i la seva proporció en la població carcerària i la de víctimes. Josine Junger-Tas¹¹⁵ ofereix una anàlisi més quantitativa. En aquesta matèria, la majoria de les investigacions es refereixen a aquests problemes, encara que també hi ha estudis sobre altres temes, com ara la lluita contra el racisme, els problemes de comunicació entre les minories ètniques i la policia o la justícia, així com l'acollida de refugiats.

La característica més sorprenent de la recerca sobre la delinqüència i l'etnicitat en els anys noranta és que és molt menys prudent que abans. Fins a mitjan anys vuitanta els estudis al voltant d'aquests temes se centraven sobretot en la selectivitat de la policia i la justícia o en la pobresa, com a causes principals de la sobrerrepresentació de les minories ètniques en les estadístiques sobre la delinqüència. Actualment, ningú ja no discuteix que aquestes minories estan en realitat molt més implicades en activitats delictives que els holandesos de naixement. Cada set anys aproximadament una nova minoria és objecte d'una atenció particular per part dels mitjans de comunicació: en els anys vuitanta es deia que eren sobretot els toxicòmans originaris de Surinam els qui havien transformat certs barris en zones sense llei; en els anys noranta el centre d'atenció són principalment les bandes d'agressors marroquins i antillans. La pobresa i les privacions, que ofereixen l'explicació més habitual quant a la delinqüència de les minories ètniques, es posen en perspectiva per estudis que demostren que, fins i tot corregint les xifres en funció de les disparitats demogràfiques i socioeconòmiques, les minories continuen estant més implicades en la delinqüència. Tanmateix, hi ha diferències importants de nivell de delinqüència entre diverses minories amb un estatus socioeconòmic totalment comparable.

La investigació sobre les actituds discriminatòries cap a les minories ètniques (en el mercat laboral i de l'habitatge) mostra que entre el 30 % i el 50 % de la població holandesa té actualment una actitud xenòfoba. Aquest percentatge és més elevat entre les persones amb un nivell educatiu baix i, sorprenentment, en la franja d'edat més jove. En termes de durada, hi ha una correlació d'aquesta tendència amb el nivell d'immigració i el grau de confiança en l'economia nacional.¹¹⁶ Les escalades de xenofòbia se solen atribuir al considerable increment del nombre de peticions d'asil. L'any 1982 només s'havien presentat set-centes cinquanta-dues peticions, contra les vint-i-una mil sis-centes quinze de 1991.¹¹⁷ Davant aquesta evolució, l'actuació del Govern holandès ha estat procurar que els refugiats siguin acollits en països més propers al seu país d'origen. Així mateix, ha

114. HAAN DE, 1997b.

115. JUNGER-TAS, 1997.

116. *Justitiële Verkenningen*, 3, 1996.

117. *Justitiële Verkenningen*, 9, 1992.

posat en pràctica procediments d'acollida en els Països Baixos més restrictius. Doornhein i Dijkhoff¹¹⁸ demostren, però, que aquesta política, concebuda per a contenir el nombre de peticions d'asil, no és eficaç, ja que els motius dels sol·licitants per a abandonar el seu país d'origen són més poderosos que totes les polítiques de desànim. Els Països Baixos s'han convertit, definitivament, en una societat multicultural¹¹⁹ i la majoria dels debats es refereixen a la manera com podria organitzar-se (i com hauria d'organitzar-se) aquesta societat. Al començament dels anys noranta es va abandonar la perspectiva d'una integració mantenint alhora les identitats d'uns i altres i, d'aleshores ençà, les polítiques posades en pràctica s'orienten a la integració a través del mercat laboral i l'assimilació cultural. L'any 1997, però, la majoria dels experts estan un altre cop a favor d'acceptar entitats culturals diferents.¹²⁰

Encara que als Països Baixos no hi hagi cap gueto pròpiament dit i tot i que la teoria de la pobresa no és l'únic factor explicatiu de la delinqüència, l'índex d'atur entre els joves d'origen estranger (juntament amb una educació mal adaptada i la interrupció precoç de l'escolaritat) provoca motius d'inquietud. El grau d'integració i l'evolució, en el sistema educatiu i el mercat laboral, de sis grups d'immigrants (moluquesos, surinamesos, antillans, sud-europeus, turcs i marroquins) ha estat objecte d'un estudi de Vermeulen i Penninx.¹²¹ Fins l'any 1973 l'índex d'atur era més elevat entre els holandesos de naixement que entre els treballadors immigrants, però aquesta situació va canviar radicalment després de la primera crisi del petroli i la reestructuració econòmica consegüent, que va comportar el naixement d'una societat postindustrial en què el nivell educatiu és un factor primordial. L'atur entre els treballadors immigrants es va triplicar, mentre descendia entre els holandesos de naixement. Aquesta evolució socioeconòmica podria generar una marginació estructural d'una part de la població immigrant, en què les estratificacions educatives i ètniques serien idèntiques.

La proporció de minories ètniques en la delinqüència és difícil d'avaluar, ja que, des de fa molts anys, els registres no indiquen l'origen ètnic dels sospitosos, sinó únicament la nacionalitat. Molts criminòlegs consideren que és una bona mesura i s'oposen a qualsevol vincle entre els nivells relatius de delinqüència i l'origen ètnic. Willem de Haan i Frank Bovenkerk¹²² han fet un inventari dels errors més freqüents en matèria de recerca sobre delinqüència i les minories ètniques. Sovint no es té en compte la selectivitat del sistema judicial. Massa vegades les minories ètniques es consideren com un grup homogeni, tot i que entre elles hi ha moltes diferències, tant en els índexs delictius com en la identitat cultural. De vegades s'atribueix a un grup ètnic allò que caldria atribuir a altres factors. Els contraexemples estadístics (índexs baixos per a certs delictes o per a certs grups ètnics) rarament s'esmenten i s'atorga un pes insuficient a les situacions socioeconòmiques o demogràfiques insuficientment avaluades. Tanmateix, fins i tot les anàlisis més escrupoloses de les estadísti-

118. DOORNHEIM, DIJKHOFF, 1995.

119. *Justitiële Verkenningen*, 5, 1990.

120. *Justitiële Verkenningen*, 6, 1997.

121. VERMEULEN, PENNINX, 1994.

122. HAAN DE, BOVENKERK, 1993.

ques de victimització, policials i judicials demostren que les minories ètniques estan més implicades en la delinqüència a la via pública. En gran mesura, es pot atribuir aquest fenomen a factors demogràfics (entre les minories hi ha més homes joves), així com a la seva situació econòmica i educativa, que és més precària. No obstant això, fins i tot corregint tots aquests factors ens veiem obligats a concloure que els nois que pertanyen a minories estan entre una vegada i tres vegades i mitja més implicats en la delinqüència que els adolescents holandesos de naixement. Pel que fa a les noies, el panorama és ben diferent: les noies turques i marroquines gairebé mai no tenen tracte amb la justícia, al contrari que les noies antillanes o surinameses. Van Hulst i Bos¹²³ ho expliquen pel fet que les noies turques i marroquines estan sotmeses a un control patern i social molt gran, mentre que, en el cas de les noies antillanes i surinameses, l'absència del pare és un factor gairebé sistemàtic, la qual cosa obliga les mares a sortir-se'n totes soles. La investigació de Loeff¹²⁴ demostra que les minories ètniques, atesa la seva situació estructuralment vulnerable, també són més sovint víctimes de la delinqüència. Yücel Ye Ilgöz¹²⁵ ha estudiat la comunicació entre els funcionaris del sistema judicial i els sospitosos d'origen turc i descriu diferents definicions culturals del comportament, en casos com ara la violència cap a les mullers i cap als fills, o en matèria d'honor, d'homosexualitat o de robatori.

Marianne Junger¹²⁶ relaciona alguns trets socials i d'autocontrol amb el comportament delictiu de nois marroquins, turcs, surinamesos i holandesos. La seva recerca proporciona dades que es podrien analitzar com una confirmació de la teoria del control de Hirschi: els mals resultats escolars es configuren com la font de la delinqüència juvenil. En canvi, no ha trobat res que doni suport a la teoria de la tensió estructural com a marc analític o que justifiqui explicacions a través de la subcultura. La tesi de la dissonància cultural com a causa tampoc no ha trobat cap fonament en les dades recollides. El nivell educatiu dels pares sembla que determina d'una manera essencial els resultats escolars dels nois. El fet que els pares marroquins tinguin el nivell educatiu més baix es considera l'únic motiu plausible del nivell extremament elevat d'implicació dels joves marroquins en la delinqüència. Els amics delinqüents exerceixen una influència directa en aquesta implicació, en tots els grups. La proporció relativa dels diferents grups ètnics minoritaris en les taxes delictives correspon, a grans trets, al seu grau de marginació social o d'automarginació. Aquest grau es pot expressar tant en termes socioeconòmics com també —se'ns suggereix— en termes de conflicte cultural entre les normes holandeses «occidentals» (postindustrials, laiques, individualistes) i les orientacions normatives tradicionals (més convencionals, religioses, col·lectives). No es tracta solament d'un antagonisme macrocultural, sinó també d'una visió de la realitat —que fa anticipar la discriminació o no confiar en la possibilitat de construir una carrera—, allò que contribueix a la tria d'un estil de vida desviat, inspirat en la immediatesa i l'hedonisme (un cotxe vistós, roba de moda, etc.). Res que difereixi realment, en aquest cas, dels joves holandesos que pertanyen a les clas-

123. HULST VAN, BOS, 1993.

124. LOEF, 1993.

125. YE ILGÖZ, 1995.

126. JUNGER, 1990.

ses socials desfavorides, encara que, entre les minories, els factors criminògens semblen més determinats. Diversos estudis criminològics d'aquest tipus indiquen que posar en pràctica programes locals polivalents, en barris difícils que allotgen grans concentracions d'immigrants, seria una estratègia més eficaç per a combatre la marginació i la criminalització.¹²⁷

Conclusions similars s'extreuen d'un estudi de casos sobre un grup de marroquins marginals, que demostra que el fet de tenir feina, per important que sigui, no constitueix una causa d'adhesió *per se* a la societat: per a estar integrat cal participar en més d'una institució social. Hans Werdmölder¹²⁸ afirma, a més, que els conflictes en les famílies, amb els pares marroquins que no accepten que els seus fills adoptin les normes i els valors de la societat holandesa, generen un bloqueig (criminogen) en aquest sentit.

Frank van Gemert¹²⁹ ha fet una investigació etnogràfica sobre un lloc freqüentat pels joves als barris del sud de Rotterdam, cosa que confirma que el mètode etnogràfic més adaptat a aquest tipus d'investigació que la majoria dels altres mètodes utilitzats, com ara els informes policials, les entrevistes o l'observació participativa. Les dades que proporcionen els nois marroquins sobre ells mateixos són massa poc fiables perquè aquests mètodes es puguin aplicar en aquest cas: sempre protegeixen l'honor del seu entorn immediat i es limiten a donar respostes socialment desitjables. L'observació no verbal i l'estudi de la seva cultura, i del que diuen dels altres, són més interessants. Si es comparen aquests elements i s'estableix una relació de confiança (relativa) entre l'investigador i els entrevistats, finalment es forma una imatge més fidel. Van Gemert ens mostra un grup de nois molt individualistes, que expressen un sentit escàs de la solidaritat i uns ideals molt materialistes, implicats àmpliament en l'ús i la petita revenda de drogues a la via pública i que temen molt més les reaccions del seu entorn que no pas les de la policia. El títol del llibre de van Gemert descriu força bé el que ha descobert: *Ieder voor zich* («campi qui pugui»).

Aquest quadre d'un grup no organitzat de petits delinqüents i d'una cultura de desconfiança recíproca entre la comunitat marroquina i els holandesos torna a aparèixer en l'estudi de Rosan Coppes *et al.*¹³⁰ sobre les relacions dels nois marroquins amb la policia. Els pares marroquins i la policia s'acusen mútuament de ser els responsables dels comportaments delictius dels joves marroquins. La policia amb prou feines coneix els costums i les diferències que conviuen en el si de la comunitat marroquina i dedica massa poc temps a establir-hi més bones relacions.

Després d'una sèrie de violentes confrontacions entre bandes de joves marroquins i la policia d'Amsterdam a la primavera de 1998 es va crear una comissió, totalment formada per marroquins (la comissió Azzaugargh) i dedicada a la delinqüència juvenil marroquina, per a investigar les possibilitats de millorar aquesta relació. Les seves propostes s'orienten sempre cap a l'increment de l'índex de participació dels marroquins en tots els sectors institucionals holandesos.

127. LEUW, 1997.

128. WERDMÖLDER, 1990.

129. GEMERT VAN, 1998.

130. COPPES *et al.*, 1997.

Després de tantes males notícies sobre la comunitat marroquina als Països Baixos, hauríem de subratllar que la participació dels marroquins en la societat holandesa ja es fa visible (en el treball social, en els consells municipals, en els comitès de barri, etc.). Molts marroquins que s'han criat als Països Baixos i actualment tenen prop de trenta anys sembla que han adoptat totalment la cultura holandesa de negociació i compromís. I les noies marroquines, en particular, sovint coneixen l'èxit. Així, sembla que hauríem d'anar resolent progressivament els problemes als quals encara ens enfrontem avui en dia.

12. ELS DELICTES ESPECÍFICS

217

La majoria dels estudis sobre els delictes específics ja s'han esmentat en altres capítols. Tanmateix, hi ha dues qüestions tan característiques dels anys noranta que ens cal tractar com a categories específiques: la violència i el crim organitzat.

12.1 La violència

La violència és un dels temes que han cridat l'atenció dels investigadors com a conseqüència de les campanyes dels mitjans de comunicació. La recerca sobre la violència sexual i, més endavant, sobre el *hooliganisme* en els estadis¹³¹ sempre ha existit, mentre que durant els anys vuitanta els criminòlegs es van mantenir més aviat en silenci pel que fa a les altres formes de violència. Aquesta situació ha canviat radicalment després d'un seguit d'incidents mortals que reflecteixen allò que podríem anomenar violència absurda: al metro, amb motiu dels partits de futbol, a les discoteques... que sovint coincideix amb un consum excessiu d'alcohol. Aquests incidents han provocat un pànic moral clàssic en la població (sense cap connotació relativista), pànic que s'ha revifat a causa d'una cobertura considerable dels mitjans de comunicació. D'aleshores ençà gairebé totes les formes de violència s'han convertit en temes principals d'investigació. En els anys noranta s'han publicat molts estudis sobre la violència domèstica.¹³² Altres estudis sobre la violència interpersonal s'han concentrat en les agressions als nens,¹³³ els homicidis conjugals,¹³⁴ el parricidi¹³⁵ i els homicidis de prostitutes.¹³⁶ Els estudis sobre la violència racial¹³⁷ són també relativament recents, igual que els que analitzen les agressions a la via pública¹³⁸ o els robatoris a mà armada.¹³⁹

131. GACHET, MULLER, 1991.

132. RÖMKENS, 1992; LÖNNEMAN, 1996; DIJK VAN *et al.*, 1997.

133. MONTFOORT VAN, 1994.

134. BOER DE, 1990.

135. KOENRAADT, 1996.

136. GEMERT VAN, 1994.

137. WITTE, 1995; DONSELAAR VAN, 1995; BOL, WIERSMA, 1997.

138. HAAN DE, 1993; BUNT VAN DE *et al.*, 1993.

139. KROESE, STARING, 1993.

Renée Römken¹⁴⁰ apareix com a pionera en matèria d'investigació sobre la violència domèstica en els Països Baixos. En el seu llibre *Gewoon geweld?* («violència habitual?») examina la freqüència, la gravetat i la naturalesa de la violència que pateixen les dones en les relacions heterosexuales. Dels mil setze qüestionaris semiestructurats que va enviar va obtenir un índex baix de resposta: el 35 %. Després d'una investigació més precisa sobre aquest problema metodològic, no s'ha pogut establir cap relació amb el tema de l'estudi. Römken conclou que la majoria de les dones que pateixen incidentalment formes lleus de violència domèstica en parlen amb els seus cònjuges o hi reaccionen amb passivitat o mirant d'evadir-se de la realitat. És sorprenent constatar que, com més greu és la violència, més petits són els sentiments de còlera en les dones maltractades. El problema afecta gairebé totes les classes socials i el consum d'alcohol només coincideix d'una manera limitada amb la gravetat i la freqüència de la violència domèstica.

Tom van Dijk *et al.*,¹⁴¹ en el seu estudi basat en un enquesta postal aleatòria seguida d'entrevistes amb cinc-cents setze homes i cent vuitanta-nou dones, es concentren en el complex domèstic en què es basa aquesta violència i que inclou sobretot el terror psicològic. El problema que planteja aquest estudi radica en el fet que les definicions aplicades són tan àmplies (l'autoritarisme d'un marit o el fet que prohibeix certes coses a la seva dona es qualifiquen de violència) que tot plegat perd una mica el sentit. En les seves conclusions, van Dijk *et al.* subratllen que la violència domèstica és principalment un problema de ciutats grans i afirma que els homes són víctimes de la violència tan sovint com les dones, encara que la que pateixen les dones és molt més greu. Així mateix, constaten que la resistència sol ser útil, que l'assistència dels metges generalment és més saludable que la de la policia, que la policia ha de rebre més formació en aquest àmbit i que les autoritats han de combatre el tabú exercint una censura social decidida de la violència domèstica.

Per a concloure el seu estudi sobre les reaccions de la institució judicial respecte a la violència domèstica, Katinka Lünemann¹⁴² afirma que la investigació penal és més probable quan la violència conjugal afecta excònjuges. Quan les dones víctimes de la violència domèstica no volen abandonar el seu cònjuge, el ministeri públic vacil·la a l'hora d'iniciar diligències. Lünemann es manifesta contra aquesta pràctica, perquè considera que dissimula el veritable motiu d'una degradació eventual dels problemes en qüestió i d'una retirada eventual de la denúncia per part de la dona, és a dir, una manca de protecció jurídica adequada. A més, està a favor que la víctima tingui més possibilitats d'expressar-se durant el procés i que els textos legals s'orientin amb més precisió a la violència domèstica.

D'altra part, Adri van Montfoort¹⁴³ ofereix una anàlisi del paper que té el Consell per a la Protecció de la Infància en la lluita contra els maltractaments infligits als nens. Mentre aquest Consell es concentra sobretot en les mesures jurídiques i l'acollida dels nens maltractats és competència prioritària dels organismes

140. RÖMKENS, 1992.

141. DIJK VAN *et al.*, 1997.

142. LÜNNEMANN, 1996.

143. MONTFOORT VAN, 1994.

d'ajuda social a la infància, aquestes dues institucions ignoren mútuament una part massa important dels seus treballs respectius. Per a què la seva lluita contra els maltractaments sigui eficaç haurien de cooperar més activament. De vegades la intensificació dels maltractaments pot comportar que els nens matin els seus pares. Si fem cas de l'estudi de Frans Koenraadt¹⁴⁴ sobre el parricidi, aquesta no és sinó una causa entre altres d'aquest tipus d'homicidi. A part de l'homicidi com a reacció última davant la tirania paterna, hi ha molts casos de parricidis causats per gelosia (una noia, per exemple, que mata la seva mare perquè aquesta se'n va al llit amb el seu company) o per problemes psicològics aguts. L'estudi de Koenraadt inclou un recordatori històric, així com una investigació epidemiològica i clínica sobre el centre hospitalari forense d'Utrecht, de 1949 a 1995.

La investigació sobre la violència racial ha estat estimulada per una onada d'agressions racistes al començament dels anys noranta, així com pels bons resultats de l'extrema dreta en les eleccions locals de 1994 (a les eleccions de 1998 aquests partits racistes van ser arrasats). Jaap van Donselaar¹⁴⁵ ha estudiat el paper de l'Estat en la lluita contra l'extrema dreta en diferents països de l'Europa occidental. Rob Witte¹⁴⁶ estableix un vincle entre aquest combat i el que es du a terme contra la violència racial. Bol i Wiersma¹⁴⁷ han estudiat la importància de la violència racial als Països Baixos, així com les reaccions que genera i la tipologia de les persones que es declaren culpables. Els autors estableixen una distinció entre els incidents —com ara pintades, publicacions o injúries racistes— i la violència pròpiament dita: l'amenaça, l'incendi provocat i la temptativa d'incendi provocat, i l'agressió física. Les seves dades provenen dels serveis secrets, del Servei Central d'Investigacions Criminals, dels serveis regionals de policia judicial i d'un centre associatiu (RADAR) en què es poden denunciar els actes racistes. Bol i Wiersma volien completar aquestes dades mitjançant entrevistes amb racistes condemnats, però aquests darrers s'han negat a col·laborar-hi. Les injúries i les publicacions racistes són objecte de persecucions regulars (sobretot si estan relacionades amb manifestacions polítiques públiques), però les reaccions penals a la violència racial són infreqüents, principalment perquè els mitjans jurídics per a combatre-la són escassos i perquè el comportament racista es caracteritza sobretot per una persecució relativament poc greu però molt persistent. Bol i Wiersma consideren desitjable que els policies adquireixin un coneixement més especialitzat del racisme i que en els seus registres informàtics integrin com a variable els eventuais motius racials.

Pel que fa als robatoris a la via pública, Willem de Haan¹⁴⁸ afirma que és extraordinari que no hagi sorgit un pànic moral arran de la campanya dels mitjans de comunicació sobre les bandes marroquines d'agressors. El seu estudi sobre els robatoris a la via pública a Amsterdam i Utrecht demostra que, encara que només un 6 % de la població viu a Amsterdam, aquesta ciutat és l'escenari

144. KOENRAADT, 1996.

145. DONSELAAR VAN, 1995.

146. WITTE, 1995.

147. BOL, WIERSMA, 1997.

148. HAAN DE, 1993.

de la meitat dels delictes comesos en el país. En els diversos barris d'Amsterdam on tenen lloc aquestes agressions, el perfil de les víctimes varia sensiblement. Al centre comercial de la ciutat la majoria de les víctimes són turistes i adolescents de sexe masculí, mentre que als barris populars les dones d'edat són les víctimes més freqüents. Atès que la vulnerabilitat de les víctimes (en funció del sexe, l'edat i els orígens ètnics) o l'entorn social (vida nocturna, barris desfavorits) són els factors determinants i clau dels riscos de victimització, de Haan afirma que la policia s'hi hauria de centrar més, en lloc de mantenir l'ordre únicament en els barris comercials. En general els danys físics són limitats i depenen del grau de resistència que ofereix la víctima. Gairebé tots els delinqüents, en aquest àmbit, són nois entre disset i vint-i-cinc anys, el 75 % dels quals són negres o nord-africans. A més, la vulnerabilitat és també un factor determinant pel que fa al delinqüent: si afecta estrangers sense papers o toxicòmans, de Haan parla de «delictes de supervivència». Henk van de Bunt *et al.*¹⁴⁹ afirmen que la gran majoria dels lladres que operen a la via pública al barri de Bijlmermeer a Amsterdam —en què els índexs de robatoris són més elevats— no es poden considerar pertanyents a la categoria dels pobres desfavorits, sinó que, al contrari, són joves que s'avorreixen i viuen encara amb la seva mare. En la seva classe inaugural, Willem de Haan¹⁵⁰ situa la freqüència dels delictes violents en el context del nivell general de qualitat de vida i seguretat en els barris. Comparant els índexs relativament baixos de delictes violents en els Països Baixos amb la violència endèmica que predomina als Estats Units, de Haan assegura que mantenir les disparitats socials al nivell més baix possible és la millor manera de prevenció d'aquesta mena de delinqüència. En aquest sentit, de Haan es manifesta a favor del manteniment de la política tradicional dels Països Baixos en matèria d'habitatge i del servei públic de sanitat i ajuda social, que impedeix que el nivell de vida de les poblacions més vulnerables dels Països Baixos baixi per sota del llindar de pobresa.

Gerben Kroese i Richard Staring¹⁵¹ van entrevistar trenta-dos homes joves, tots detinguts per robatori a mà armada (de bancs, estacions de servei, botigues, etc.), sobre el seu passat i les seves opcions de vida. D'aquesta manera, van establir una tipologia que englobava:

- a) els lladres en situació desesperada;
- b) els principiants, que ja han recorregut a la delinqüència però que tenen una escassa experiència en robatori a mà armada, i
- c) els professionals.

La segona categoria és la més perillosa, per tal com els qui hi pertanyen no dubten a utilitzar una violència excessiva (com els de la primera categoria) i el seu comportament en situacions de pressió és imprevisible (la qual cosa no és tan freqüent en el cas dels professionals). Kroese i Staring afirmen que la teoria de la

149. BUNT VAN DE *et al.*, 1993.

150. HAAN DE, 1997c.

151. KROESE, STARING, 1993.

tria racional ofereix en aquest cas el millor potencial explicatiu, perquè el robatori a mà armada és un delicta que exigeix una preparació acurada.

12.2 La criminalitat organitzada i el sector de les drogues, la restauració i el joc

L'estudi del crim organitzat ha estat esperonat per un escàndol (que descrivim tot seguit), encara que també ha estat conseqüència d'anàlisis anteriors sobre la construcció social de la delinqüència i del frau de coll blanc,¹⁵² l'evasió fiscal,¹⁵³ el frau a la Seguretat Social i la delinqüència en el si de les empreses.¹⁵⁴ Petrus van Duyne¹⁵⁵ ha perpetuat la tradició de la construcció social en l'estudi del crim organitzat. Al llarg dels anys noranta, la investigació sempre s'ha orientat més a grups que es dediquen (o no) a activitats criminals en l'esfera del tràfic de droga, dels jocs d'atzar,¹⁵⁶ de la restauració,¹⁵⁷ del proxenetisme¹⁵⁸ i del tractament de residus.¹⁵⁹ Hi ha també estudis sobre la implicació de personatges oficials (a escala local) en activitats il·legals.¹⁶⁰ Així mateix, s'ha mantingut una especialització de la investigació —tradicional als Països Baixos— en els àmbits de la droga, l'estil de vida i la toxicomania en el decurs dels anys noranta,¹⁶¹ tret que la freqüència d'aquestes investigacions és menor i les «noves» subcultures sorgides entorn de les drogues «de disseny» (drogues a la carta, concebudes per a una activitat concreta) amb prou feines s'han estudiat. La política en matèria de droga s'ha convertit, com a tal, en un àmbit d'investigació menys elaborat i, actualment, forma part integrant de l'estudi del crim organitzat. Tanmateix, s'ha publicat un interessant estudi històric sobre la política holandesa en matèria de droga, que ha oscil·lat entre un enfocament judicial i un enfocament sanitari, des del segle XVII —durant el qual el Govern holandès practicava el comerç de l'opi a les Índies holandeses— fins als nostres dies.¹⁶² Hi ha dos estudis històrics més sobre els precursors del crim organitzat: Anton Blok¹⁶³ i Florike Egmond¹⁶⁴ han estudiat les bandes de lladres en els segles XVII i XVIII. L'exclusió de la societat civil i la pobresa sembla que són un paràmetre invariable de la implicació de certs grups en el crim organitzat.

Chrisje i Kees Brants¹⁶⁵ descriuen com de mica en mica el frau s'ha anat convertint en un tema de preocupació pública i com les autoritats polítiques i judicials

152. BRANTS, BRANTS, 1991.

153. BRUNT *et al.*, 1993.

154. BUNT VAN DE, 1992; HEUVEL VAN DEN, 1993.

155. DUYNÉ VAN *et al.*, 1990; DUYNÉ VAN, 1995.

156. VEER VAN 'T, 1998.

157. HOOGENBOOM, HOOGENBOOM, 1996.

158. FIJNAUT, 1993b.

159. BERG, ESHUIS, 1996.

160. FIJNAUT, 1993a; HEUVEL VAN DEN, 1998.

161. SWIERSTRA, 1990; GRAPENDAAL *et al.*, 1991; KORF, 1995; DEN TEN *et al.*, 1995.

162. KORT DE, 1995.

163. BLOK, 1991.

164. EGMOND, 1994.

165. BRANTS, BRANTS, 1991.

han reprès aquesta preocupació. S'ha assignat una part important al paper dels mitjans de comunicació en el procés d'amplificació del frau com a forma de delinqüència de coll blanc. En general, es pot dir que aquest estudi aprofundeix sobretot els processos de definició i pren com a exemple el tema del frau. L'any 1996 l'auditoria Coopers & Lybrand va fer un estudi basat en les respostes de les empreses sobre la seva experiència del suborn com a mitjà d'obtenir un contracte o una llicència: el 36 % de les persones entrevistades consideraven que era una pràctica habitual en el seu sector i el 7 % admetia que la feia servir. En la seva classe inaugural, Grat van den Heuvel¹⁶⁶ titula «La col·lusió» (és a dir, tot el que està relacionat amb els acords clandestins il·legals entre empreses privades i autoritats) tot un capítol oblidat de la criminologia de l'organització que encara no s'ha escrit. Pel que fa a la lluita contra el delicte a les empreses, tant van de Bunt¹⁶⁷ com van den Heuvel¹⁶⁸ subratllen que la vergonya pública és un instrument especialment eficaç en aquest sentit, ja que, per a les empreses (en particular les grans firmes), el manteniment d'una bona reputació té una importància fonamental.

Alguns serveis policials especialitzats en la droga han estat implicats en una greu crisi política, coneguda com el cas IRT: alguns inspectors de policia van ultrapassar les seves competències legals en el decurs de la seva participació en la guerra contra la delinqüència organitzada (en matèria de drogues). L'estudi de Tom Blom¹⁶⁹ sobre les competències de la policia en matèria de droga ofereix una descripció detallada de la repressió antidroga extremament instrumentalista amb la qual es relaciona aquest cas. Blom, a més, examina la pràctica holandesa des d'una perspectiva europea. La consegüent investigació parlamentària de 1995, que feia referència a aquesta crisi profunda del procediment criminal, va fer revifar l'estudi del crim organitzat. Cyrille Fijnaut, Frank Bovenkerk, Gerben Bruinsma i Henk van de Bunt¹⁷⁰ van emprendre una feina inacabable en efectuar i coordinar la recerca empírica destinada a la comissió parlamentària i referida als mètodes d'investigació policial en matèria de crim organitzat en l'àmbit de la droga, la Comissió van Traa. Les seves conclusions, recollides en cinc volums, constitueixen probablement l'estudi criminològic més important dels anys noranta en els Països Baixos. L'informe definitiu de la Comissió, basat en onze documents publicats simultàniament, que engloben en total unes sis mil quatre-cents pàgines, apareix com una apoteosi d'un drama nacional, que va aportar matèria per a hores i més hores d'un interessant espectacle televisat —la majoria dels interrogatoris es van retransmetre en directe— i per a milers d'articles en premsa. La majoria dels subinformes són de naturalesa procedimental. El subinforme I descriu el procediment i els mètodes utilitzats per la Comissió. Els subinformes II, III i IV són transcripcions dels interrogatoris. Els subinformes V i VI descriuen i analitzen els mètodes de recerca utilitzats per la policia en la seva lluita contra el crim organitzat. El subin-

166. HEUVEL VAN DEN, 1998.

167. BUNT VAN DE *et al.*, 1993.

168. HEUVEL VAN DEN, 1993.

169. BLOM, 1998.

170. FIJNAUT, BOVENKERK, BRUINSMA, BUNT VAN DE, 1996.

forme vii és l'informe final del grup d'investigació criminològica i avalua els resultats d'investigació exposats en els informes d'investigació viii a xi: l'informe viii, que analitza els grups criminals autòctons, al·lògens i estrangers, ha estat redactat per Cyrille Fijnaut; l'informe ix, que descriu i analitza les formes i el grau d'implicació del món dels negocis en el crim organitzat, ha estat escrit per Gerben Bruinsma i Frank Bovenkerk; l'informe x, que versa sobre les formes i el grau d'implicació en el frau de certes professions (comptables, advocats, notaris) i altres formes de delinqüència organitzada, ha estat redactat per Henk van de Bunt, i l'informe xi, una investigació sobre les manifestacions del crim organitzat en quatre ciutats (Amsterdam, Arnhem, Nimega i Enschede), ha estat escrit per Cyrille Fijnaut i Frank Bovenkerk. La investigació criminològica efectuada per la Comissió ha estat aplaudida per alguns i qualificada de restabliment, o gairebé rehabilitació, de la «criminologia seriosa» en els Països Baixos. Això pot semblar exagerat, atès que la majoria dels informes empírics es basen en dades ja disponibles, recopilades per la policia. Gran part de la resta de les dades incloses en aquests informes es van recopilar en entrevistes a oficials de policia i altres funcionaris. La seva imatge del món criminal forma part integrant de les dades exposades d'aquesta manera. Tanmateix, l'informe també inclou dades serioses i les anàlisis són de vegades de gran valor.

La investigació se centrava en tres qüestions:

- a) com es defineix el fenomen del crim organitzat,
- b) quines són les possibilitats i els límits dels mètodes d'investigació en aquest àmbit, i
- c) quina és la naturalesa empírica i la dimensió del crim organitzat.

En primer lloc, la Comissió va adoptar la definició següent: «Parlem de criminalitat organitzada quan afecta grups que pretenen per damunt de tot obtenir beneficis il·legals, que cometen sistemàticament delictes amb conseqüències greus per a la societat i que són capaços d'assegurar la immunitat efectiva d'aquests delictes (contra la detecció), especialment manifestant la seva intenció de recórrer a la violència física o neutralitzant persones mitjançant la corrupció». En examinar la segona qüestió, els investigadors descriuen els diversos mètodes de recerca, subratllen els seus límits recordant el caràcter selectiu de les dades que produeixen i expliquen per què han optat per un enfocament d'investigació basat en una estratègia de complementaritat. La que rep més atenció és la tercera qüestió: quina importància té el crim organitzat, qui l'organitza i com. El tràfic d'armes, de drogues, de cotxes robats i d'éssers humans (sobretot de dones) es consideren «formes tradicionals» de delinqüència organitzada als Països Baixos, que sempre han estat internacionals però cada vegada ho són més. Els grups implicats en aquestes formes de crim organitzat són molt variats: hi ha persones que canvien constantment de contactes i que s'hi impliquen ocasionalment; també hi ha xarxes holandeses força flotants, famílies dirigides amb mà de ferro i originàries de minories ètniques, petits grups en empreses que, de fet, són legals, etc. Les diferències geogràfiques en la quantitat i l'impacte del crim organitzat són sorprenents. Amsterdam no es pot comparar amb les altres tres ciutats —i aquestes últimes no es poden comparar entre elles— ni en les formes ni en els nivells o orígens socials que caracteritzen la delinqüència organitzada. No s'ha pogut elaborar cap

quadre adequat en relació amb el valor econòmic dels beneficis il·legals que genera la delinqüència organitzada.

Els investigadors no han pogut comprovar l'existència d'una col·lusió o d'una infiltració sistemàtica de grups criminals en el món legal i les activitats de la indústria, el transport i el comerç. Tanmateix, hi ha certament formes d'infiltració criminal quan, per exemple, uns traficants de droga lloguen material a empreses de transports o quan la indústria de la restauració s'hi implica més enllà de les seves prestacions habituals. S'han observat alguns grups que operen en el sector de la «protecció» i s'aprecien signes d'extorsió en algunes ciutats. Els estudis de casos sobre el paper de professionals com els notaris, els comptables o els assessors jurídics confirmen que aquests professionals es mostren de vegades disponibles o són utilitzats per a estendre ponts entre l'hampa i el món legal. Només s'han observat contraestratègies més violentes en alguns casos (un robatori amb escalament al domicili d'un oficial de policia judicial, per exemple, o la intimidació d'un fiscal la família del qual ha estat amenaçada).

Els resultats de la investigació s'han utilitzat en primer lloc per a pronunciar-se per la legitimitat d'algunes tècniques d'investigació noves, com ara les escoltes en llocs privats i les visites amb efracció. Algunes de les observacions més crítiques dels investigadors han estat ignorades o transformades en contra seva: Bovenkerk, per exemple, afirma en qualitat d'expert que no és estrany veure joves turcs implicats sovint en el mercat de les drogues, ja que aquests nois pateixen una gran discriminació en el mercat laboral; si volen guanyar diners, el tràfic de droga és una activitat fàcil d'exercir, sobretot quan es tracta de drogues toves. L'opinió de Bovenkerk no ha donat peu a una discussió amb tots els requisits sobre la situació dels joves pertanyents a minories ètniques, sinó a un atac d'indignació moral blanca respecte a aquestes minories. En la seva recent obra sobre la màfia turca de l'heroïna, Frank Bovenkerk i Yücel Ye Ilgöz¹⁷¹ consideren que la policia holandesa no pot impedir que els joves turcs s'impliquin en el tràfic organitzat d'heroïna en els Països Baixos, i això per un motiu addicional: el problema de la droga està intrínsecament vinculat a problemes internacionals, com ara la utilització dels diners de la droga per a la guerra civil al Kurdistan turc, i també està vinculat a la indústria turística turca. Tenim curiositat per saber què passarà amb aquests resultats d'investigació, que d'altra banda s'han beneficiat d'una àmplia cobertura dels mitjans de comunicació. Encara que la guerra contra la droga també ha estat qüestionada pel president del grup d'investigadors, Fijnaut, cap polític encara no ha gosat iniciar una campanya política en favor d'una revisió d'aquesta guerra. En canvi, els nous mètodes d'investigació que feia servir il·legalment la policia estan autoritzats actualment per la llei.

13. CONCLUSIONS

El primer que ens sorprèn en considerar el panorama que ofereix aquesta visió de conjunt és la immensa quantitat de projectes sobre polítiques, comissions de

---

171. BOVENKERK, YESILGÖZ, 1998.

recerca i plans de reorganització la viabilitat dels quals s'ha estudiat abans de ser supervisats científicament i avaluats. Tot això ha mantingut força ocupada la comunitat criminològica holandesa. Si considerem la política que s'ha seguit en matèria de justícia penal amb més perspectiva, el panorama és diferent. No apareix, per dir-ho d'alguna manera, cap anàlisi de les tendències dominants, com ara la revolució directiva en l'aparell judicial, la bifurcació cada vegada més pronunciada de la política penal o la dispersió i privatització parcial del control de la criminalitat. Un altre fet notable sobre aquesta qüestió és que molt pocs estudis s'interessen realment per la racionalitat subjacent d'una política nova o un programa nou; a més de l'enfocament repressiu, molt popular, motor de nombrosos estudis (en particular, dels que tracten les sancions o les minories ètniques).

Pel que fa a la qüestió de saber si els estudis criminològics segueixen actualment alguna gran teoria social, l'única que ens ve al cap és la teoria del mercat. Tots els serveis públics, o gairebé tots, s'han convertit en productes, cada institució és una empresa i cada individu és un directiu, un client o un consumidor. Les polítiques que s'han desplegat s'inspiren cada vegada més en estudis de previsió quantitativa i la popularitat de les anàlisis basades en l'estudi de costos i beneficis o de tots els qui obeeixen a una racionalitat econòmica és igualment visible en l'àmbit de la criminologia. Això justificaria amb escreix l'establiment d'un vincle entre la recerca criminològica i la teoria social —per exemple, la de la societat del risc—, però en realitat no s'ha fet.

L'increment de la investigació empírica és un punt important per al futur de la disciplina, de la mateixa manera que ho és la proliferació inigualada de tesis doctorals en criminologia. És possible que el clima general hagi situat la criminologia en l'àmbit de les ciències aplicades, però també hi ha bones obres en abundància que representen una criminologia universitària sana i independent. La majoria de les nostres perspectives teòriques han estat aplicades o experimentades al llarg de les investigacions, però es troba a faltar realment una renovació teòrica. Encara que sembla que aquesta situació torna a canviar al final de la dècada dels noranta, moltes dades empíriques continuen esperant una elaboració teòrica. Si considerem el gruix de la recerca sobre les polítiques, hem d'admetre que un gran nombre d'investigacions es duen a terme sense el suport d'una teoria o apliquen diferents nocions teòriques d'una manera extremament eclèctica. En aquest sentit, encara hi ha motius per a témer que la criminologia perdi el seu potencial explicatiu, però també n'hi ha d'optimisme si es consideren les recents tesis doctorals i els nous programes de recerca dels departaments de criminologia de les universitats.

La utilització que es fa de les diferents perspectives teòriques suscita les observacions que segueixen. Les perspectives que abans eren aplaudides, com ara la teoria de l'etiquetatge, han esdevingut marcs de referència rarament emprats i la teoria de la construcció social i la teoria de les subcultures també s'aprecien menys que en dècades anteriors. La teoria del conflicte mai no ha estat realment popular als Països Baixos. Són més nombrosos els estudis que adopten les perspectives de l'oportunitat o de l'acció rutinària (Felson), així com la de la tria racional (Cornish, Clarke). En diversos estudis, es poden distingir així mateix nocions extretes de les teories de la civilització dels costums (Elias), de la reinte-

gració per l'oprobri (Braithwaite) o del realisme d'esquerra (Young), encara que es continuen ignorant en gran mesura les teories socials que les acompanyen (teoria republicana, teoria de la justícia social). Les teories del control (Gottfredson, Hirschi) i de la tensió estructural (neomertoniana) encara són les més utilitzades pels criminòlegs holandesos. S'han fet diverses temptatives de fusió teòrica, sobretot respecte a les dues darreres. La fusió de teories diferents és un canvi relativament nou. També cal esmentar, sens dubte, l'interès creixent pels estudis etiològics, centrats en els delinqüents, incloent-hi els de caràcter clínic, psicològic o mèdic, absents de la recerca criminològica holandesa des de fa vint anys. Tanmateix, atès que la recerca empírica en els àmbits biosociològic i biopsicològic encara és modesta, no podem preveure exactament la influència real que hauran d'exercir sobre l'experiència criminològica.

Pel que fa als temes que els criminòlegs han tractat, cal constatar que els estudis sobre la delinqüència juvenil, sobre la relació entre privacions socioeconòmiques i delinqüència, així com sobre la prevenció de la delinqüència continuen essent les categories més importants de la recerca. L'interès per la prevenció, a més, ha canviat lleugerament d'orientació: de la delinqüència com a tal s'ha passat al problema subjacent de la seguretat. Hi ha molts estudis que se centren en els efectes criminògens de la desigualtat social. Per això, l'edat, la raça, la classe i el sexe —per aquest ordre— són els factors més estudiats. Convé advertir que un nombre creixent de criminòlegs holandesos publica, també, en llengua anglesa i que els estudis comparats internacionals (especialment amb els països anglòfons i germanòfons) se succeeixen ràpidament, sobretot en l'àmbit de la policia, les víctimes i la delinqüència juvenil. S'han publicat més estudis sobre delinqüència (com a categoria jurídica, no com a desviació) que fins ara, però menys sobre les reaccions socials que suscita. Hem vist que la majoria dels treballs sobre la justícia penal són estudis d'avaluació suscitats per problemes interns, d'organització o de polítiques. Una nova i àmplia categoria de la investigació criminològica es compon d'estudis sobre la reducció dels riscos, la lluita contra els danys i la seguretat als barris.

Per a parlar dels temes d'investigació d'una manera més concreta, es pot observar un gran augment d'estudis dedicats al treball policial, al crim organitzat, a la delinqüència a les empreses, a la violència i als grups de delinqüents pertanyents a minories ètniques. Aquestes tendències estan clarament inspirades en els problemes que plantegen tant les grans reorganitzacions com els escàndols polítics o els diversos incidents que han rebut una important cobertura per part dels mitjans de comunicació. Els nous agents del control social, semiprivats o «grisos», com ara els serveis d'informació dels bancs o de les companyies d'assegurances, queden fora del camp visual de la majoria dels criminòlegs. Tret d'algunes excepcions inusuals, aquest àmbit es deixa en mans dels consultors privats. Es constata així mateix un descens de l'interès pels problemes de droga o els de l'Administració de justícia. Mentre que les mancances aparents de la recerca sobre la privatització del control social són difícils d'admetre, podríem justificar aquest descens argüint que ja hi ha tants estudis sobre l'estil de vida dels usuaris de drogues o sobre la selectivitat de l'aparell judicial que és poc probable que una investigació

d'aquesta mena aporti gran cosa als coneixements que ja tenim. Tanmateix, amb la dispersió de la criminologia cap a altres disciplines pot ser útil repetir les evidències. A més, sembla molt necessari analitzar els nous canvis en aquests àmbits de recerca.

La popularitat creixent dels estudis criminològics de caràcter històric mereix una menció específica. Gairebé tots els temes de la criminologia contemporània han estat objecte de bons estudis històrics: cal destacar el tràfic de droga,¹⁷² el crim organitzat,¹⁷³ la prostitució,¹⁷⁴ la construcció social de l'homosexualitat com a delictes,¹⁷⁵ la policia,¹⁷⁶ la justícia penal de menors,¹⁷⁷ el sistema penitenciari¹⁷⁸ i la mediació en cas de litigi.¹⁷⁹

Els «filòsofs» i els novel·listes, que tant han influït en la criminologia holandesa des de la darreritat dels anys quaranta fins al començament dels vuitanta, han desparegut. S'han fet algunes temptatives importants amb la intenció de revifar la llarga tradició de sensibilització de la criminologia holandesa. S'ha assistit a l'elaboració de «discursos» (abolicionista, per exemple) de «substitució» sobre la justícia social, amb una nova imaginació sociològica,¹⁸⁰ però si cal parlar de les tendències dominants en recerca criminològica hem d'admetre que les iniciades als anys vuitanta s'han perpetuat al llarg dels noranta. Fins a mitjan anys noranta, sobretot, la criminologia holandesa s'havia convertit en una mena de monocultura: l'essència de la investigació s'ha orientat cap a l'aplicació de polítiques i la publicació d'investigacions és pràcticament monopoli d'una sola editorial, Gouda Quint (Kluwer-Wolters), en la qual gairebé totes les universitats, de la mateixa manera que el WODC, disposen de col·leccions pròpies.

Segons el seu estudi sobre la criminologia quantitativa als Països Baixos, Marianne Junger *et al.*¹⁸¹ esperen que «el matrimoni holandès entre la investigació i un sòlid compromís social i polític no es dissolgui mai». Per part nostra, compartim el seu desig. A les acaballes dels anys noranta hi ha bons motius per a ser moderadament optimistes: la criminologia holandesa va tocar fons el 1990 i ara es va restablint progressivament. Es tracta novament d'un sector capdavanter, no solament com a àmbit d'investigació, sinó també en el pla institucional. Recentment s'han creat càtedres noves de criminologia i, en aparença, es manifesta un interès renovat per la teoria i, per tant, pel desenvolupament científic de la disciplina. A més, disposem d'un fèrtil camp d'estudis empírics de qualitat. Això dona marge a l'esperança amb vista al futur.

172. KORT DE, 1995.

173. BLOK, 1991; EGMOND, 1994.

174. VRIES DE, 1997; POL VAN DE, 1997.

175. MEER VAN DER, 1995.

176. MANNEKE, 1993.

177. LEONARD, 1995.

178. FRANKE, 1990; SPIERENBURG, 1991

179. ROODENBURG, 1990.

180. HAAN DE, 1990; BLAD, 1996; SWAANINGEN VAN, 1997a.

181. JUNGER *et al.*, 1996, 278.

BIBLIOGRAFIA

- AUTONOOM CENTRUM *EU rot op; zwartboek politieoptreden*. Amsterdam: Stichting Afval, 1997.
- BAARTMAN, H.E.M.; MONTFOORT, A. VAN [ed.]. *Kindermishandeling; resultaten van multi-disciplinair onderzoek*. Utrecht: Bruna, 1992.
- BAERVELDT, C. *De school: broedplaats of broeiest? Een vergelijkend onderzoek naar de rol van de school bij de bestrijding en verspreiding van kleine criminaliteit van leerlingen*. Arnhem: Gouda Quint, 1990.
- BERG, E.A.I.M. VAN DEN; ESHUIS, R.J.J. «Grote strafrechtelijke milieuonderzoeken». Arnhem: Gouda Quint, WODC Reeks núm. 152, 1996.
- BERG, E.A.I.M. VAN DEN; HAHN, A.; KOUWENBERG, R.F.; WAELEN, W. «*Politie, partners en milieu; woorden en daden*». Arnhem: Gouda Quint; WODC Reeks núm. 120, 1992.
- BERG, E.A.I.M. VAN DEN; WAELEN, W. «*Politie en milieuwethandhaving*». Arnhem: Gouda Quint; WODC Reeks núm. 106, 1991.
- BERGHUIS, B.C.; MEIJER, R.; HUIJBREGTS, G.L.A.M.; DIJK, J.J.M. VAN *Assessing the Costs and Benefits of Crime Control: Four Scenarios*. La Haia: Ministeri de Justicia, 1996.
- BEVERS, H.; JOUBERT, C. «Politiële samenwerking in Europa; een onderzoek naar de politie en haar bevoegdheden in Nederland, België, Luxemburg, Frankrijk en Duitsland». Arnhem: Gouda Quint Reeks Politiestudies núm. 13, 1994.
- BIANCHI, H. *Justice as Sanctuary; Toward a New System of Crime Control*. Bloomington: Indiana University Press, 1994.
- BLAD, J.R. *Abolitionisme als strafrechtstheorie; theoretische beschouwingen over het abolitionisme van L.H.C. Hulsman*. Deventer: Gouda Quint SI-EUR Reeks, 1996.
- BLAD, J.R.; HOGENHUIS, C.F.H.M.; JONG, W. DE; MEERE, F. DE; SPIERINGS, F. *Burenruziez - Ermee leven of er iets aan doen; tussenrapportage buurtbemiddeling*. Rotterdam: EUR-FRG, 1997.
- BLEES, L.W.; BROUWERS, M. *Taakstraffen voor minderjarigen*. Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks núm. 157, 1996.
- BLOK, A. *De bokkerijders; roversbenden en geheime genootschappen in de Landen van Overmaas 1730-1774*. Amsterdam: Ooievaar, 1991.
- BLOM, T. *Drugs in het recht, recht onder druk*. Deventer: Gouda Quint SI-EUR Reeks (tres volums), 1998.
- BOER, A.P. DE *Partnerdoding; een empirisch forensisch-psychiatrisch onderzoek*. Arnhem: Gouda Quint, 1990.
- BOL, M.W. *Leeftijdsgrenzen in het strafrecht gezien vanuit de ontwikkelingspsychologie*. Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks, 1991.
- BOL, M.W. *Gedragbeïnvloeding door strafrechtelijk ingrijpen; een literatuurstudie*. Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks núm. 140, 1995.
- BOL, M.W.; WIERSMA, E.G. «Racistisch geweld in Nederland; aard en omvang, strafrechtelijke afdoening, dadertypen». Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks núm. 160, 1997.
- BOVENKERK, F.; YESILGÖZ, Y. *De maffia van Turkije*. Amsterdam: Meulenhof, 1998.

- BOUTELLIER, H.J.C. *Solidariteit en slachtofferschap; de morele betekenis van criminaliteit in een postmoderne cultuur*. Nijmegen: Socialistische Uitgeverij, 1993.
- BOVEND'EERT, P.P.T. *Het bestuur en beheer van de rechterlijke macht in constitutioneel perspectief*. A: RM Themis, 1, 1995, 229-240.
- BRANTS, C.; BRANTS, K. *De sociale constructie van fraude*. Arnhem: Gouda Quint Pompe Reeks, 1991.
- BROUWER, L.; LALMAHOMED, B. *Andere tijden, andere meiden; een onderzoek naar het weglopen van Marokkaanse, Turkse, Hindoestaanse en Creoolse meisjes*. Utrecht: Van Arkel, 1992.
- BRUINSMA, G.J.N. *Beelden van criminaliteit*. Arnhem: Gouda Quint, 1996.
- BRUNT, L.; GROTENBREG, H.; RONDEN, J. *Frauderen; achtergronden van uitkeringsfraudeurs en uitkeringsfraude*. Amsterdam: Het Spinhuis, 1993.
- BUNT, H.G. VAN DE *Organisatiecriminaliteit*. Arnhem: Gouda Quint, 1992.
- BUNT, H.G. VAN DE; BEIJERS, G.M.E.H.; EISING, Y.M. *Overvallers in Amsterdam Zuidoost; analyse van een dadergroep*. Amsterdam: Grup de Criminologia de la Universitat Lliure d'Amsterdam, 1993.
- CACHET, L.; MULLER, E.R. *Beslissen over voetbalvandalisme; een permanent probleem*. Arnhem: Gouda Quint, 1991.
- CACHET, L.; ROSENTHAL, U. *Reorganisatie van de politie; een tussenbalans*. Arnhem: Gouda Quint, 1992.
- CLITEUR, P.B.; GENNIP, P.A. VAN; LAEYENDECKER, L. [ed.] *Burgerschap, levensbeschouwing en criminaliteit; humanistische, katholieke en protestantsè visies op de kwaliteit van de huidige samenleving*. Amersfoort/Lovaina: De Horstink, 1991.
- COPPE, R.; GROOT, F. DE; SHEERAZI, A. *Politie en criminaliteit van Marokkaanse jongens*. Deventer: Gouda Quint Pompe Reeks núm. 23, 1997.
- COOPERS & LYBRAND ACCOUNTANTS *Rapport criminaliteit bij bedrijven* (publicació interna), 1996.
- CROMBAG, H.F.M.; KOPPEN, P.J. VAN; WAGENAAR, W.A. *Dubieuze zaken; de psychologie van strafrechtelijk bewijs*. Amsterdam, 1992. En anglès: *Anchored Narratives; The Psychology of Criminal Evidence*. Londres: Harvester Wheatsheaf, 1993.
- DEN, C. TEN; BIELEMAN, B.; BIE, E. DE; SNIPPE, J. *Pijn in het hart; onderzoek naar aard en omvang van de harddrugsproblematiek in de stad Utrecht*. Groningen: IntraVal, 1995.
- DENKERS, F.A.C.M. *Van kwaad tot beter; over verweer tegen onveiligheid en overlast*. Lelystad: Vermande, 1990.
- DENKERS, F.A.C.M. *Op eigen kracht onveiligheid de baas; de politie van pretentieuze probleemoplosser naar bescheiden ondersteuner*. Lelystad: Vermande, 1993.
- DIJK, J.J.M. VAN *Criminaliteit als keerzijde; een theoretische en empirische verkenning van de relaties tussen welvaart en criminaliteit*. Arnhem: Gouda Quint, 1991.
- DIJK, J.J.M. VAN; MAYHEW, P.; KILLIAS, M. *Experiences of Crime across the World; Key Findings of the 1989 International Crime Survey*. Deventer: Kluwer, 1990.
- DIJK, J.J.M. VAN; MAYHEW, P. *Criminal Victimization in the Industrialized World; Key Findings of the 1989 and 1992 International Crime Surveys*. La Haia: Ministeri de Justícia, 1992.

- DIJK, J.J.M. VAN; SAGEL-GRANDE, H.I.; TOORNVLIEET, L.G. *Actuele criminologie*. Lelystad: Vermande, 1995.
- DIJK, T. VAN; FLIGHT, S.; OPPENHUIS, E.; DUESMANN, B. *Huiselijk geweld; aard, omvang en hulpverlening*. La Haia: Ministeri de Justicia, 1997.
- DONSELAAR, J. VAN *De staat paraat?; de bestrijding van extreem-rechts in West-Europa*. Amsterdam: Babylon-De Geus, 1995.
- DOORNHEIN, L.; DIJKHOFF, N. *Toevlucht zoeken in Nederland*. Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks núm. 148, 1995.
- DORELIJERS, Th.A.H. *Diagnostiek tussen jeugdstrafrecht en hulpverlening*. Arnhem: Gouda Quint, 1995.
- DRAIJER, N. *Seksuele traumatisering in de jeugd; lange termijn gevolgen van seksueel misbruik van meisjes door verwanten*. Amsterdam: Socialistische Uitgeverij, 1990.
- DROST, Th.R. *Wikken en wegen; een onderzoek naar de beslissing tot het wel of niet verlengen van een terbeschikkingstelling*. Groningen: Wolters-Noordhoff, 1991.
- DUYNE, P.C. VAN *Het spook en de dreiging van de georganiseerde misdaad*. La Haia: Sdu, 1995.
- DUYNE, P.C. VAN; KOUWENBERG, R.F.; ROMEIJN, G. *Misdaadondernemingen; onderne- mende misdadigers in Nederland*. Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks, 1990.
- EGMOND, F. *Op het verkeerde pad; georganiseerde misdaad in de Noordelijke Nederlanden 1650-1800*. Amsterdam: Bert Bakker, 1994. En anglès: *Under- worlds; Organized Crime in the Netherlands 1650-1800*. Cambridge: Polity Press, 1993.
- ELFFERS, H. *Income Tax Evasion; Theory and Measurement*. Deventer: Kluwer, 1991.
- ESSERS, A.A.M.; LAAN, P. VAN DER; VEER, P.N. VAN DER *Cashba; een intensief dagpro- gramma voor jeugdige en jongvolwassen delinquenten*. Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks núm. 145, 1995.
- FERWERDA, H.B. *Watjes en ratjes; een longitudinaal onderzoek naar het verband tus- sen maatschappelijke kwetsbaarheid en jeugdcriminaliteit*. Groningen: Wolters- Noordhoff, 1992.
- FIJNAUT, C.J.C.F. *Politieke corruptie in Nederland*. Arnhem: Gouda Quint, 1993a.
- FIJNAUT, C.J.C.F. *Officier van Justitie versus Bende van de miljardair; analyse van de Rotterdamse strafzaak 1989-1991*. Arnhem: Gouda Quint, 1993b.
- FIJNAUT, C.J.C.F.; BOVENKERK, F.; BRUINSMA, G.J.N.; BUNT, H.G. VAN DE *Inzake Opsporing eindrapport; de georganiseerde misdaad in Nederland*. La Haia: Sdu, 1996.
- FIJNAUT, C.J.C.F.; MOERLAND, H.; BEIJERSE, J. [ed.] *Een winkelstraat in problemen; Samenleving en Criminaliteit in twee Rotterdamse buurten*. Arnhem: Gouda Quint, 1991.
- FISELIER, J.P.S. *Het cellentekort*. Arnhem: Gouda Quint, 1995.
- FOQUÉ, R.M.G.E; HART, A.C. 't *Instrumentaliteit en Rechtsbescherming; gronds- lagen van een strafrechtelijke waardendiscussie*. Arnhem/Anvers: Gouda Quint/Kluwer, 1990.
- FRANKE, H. *Twee eeuwen gevangen; misdaad en straf in Nederland*. Utrecht: Spectrum, 1990. Edició revisada i resumida en anglès: *The Emancipation of Prisoners; A Socio-historical Analysis of the Dutch Prison Experience*. Edinburgh University Press, 1995.

- FRENKEN, J.; RUITENBERG, D.; ROMBOUTS, S. *Terugvechten; verzet van vrouwen tegen verkrachting - een onderzoek onder 370 slachtoffers*. Delft: Eburon, 1995.
- GEMERT, F.H.M. VAN *Fatale fantasie; een onderzoek naar moorden op prostituées*. La Haia: MvJ WODC, 1994.
- GEMERT, F.H.M. VAN *Ieder voor zich; kansen, cultuur en criminaliteit van Marokkaanse jongens*. Amsterdam: Het Spinhuis, 1998.
- GRAPENDAAL, M.; LEUW, E.; NELEN, H.M. *De economie van het drugsbestaan; criminaliteit als expressie van levensstijl en loopbaan*. Arnhem: Gouda Quint WODC series núm. 115, 1991. En anglès: *A World of Opportunities; Lifestyle and Economic Behavior of Heroin Addicts in Amsterdam*. Nova York: NY State University Press, 1995.
- HAAN, W.J.M. DE *The Politics of Redress; Crime, Punishment and Penal Abolition*. Londres: Unwin Hyman, 1990.
- HAAN, W.J.M. DE *Beroving van voorbijgangers; rapport van een onderzoek naar straatroof in 1991 in Amsterdam en Utrecht*. La Haia: Ministerie van Binnenlandse Zaken, 1993.
- HAAN, W.J.M. DE *Evaluatie integraal veiligheidsbeleid; een verkennende studie in Amsterdam en Rotterdam*. Rijswijk: Sociaal en Cultureel Planbureau, 1997a.
- HAAN, W.J.M. DE «Minorities, crime, and criminal justice in the Netherlands». A: HAEN MARSHALL, I. [ed.]. *Minorities, Migrants and Crime*. Thousand Oaks: Sage, 1997b.
- HAAN, W.J.M. DE 'T *Kon minder; geweldscriminaliteit, leefbaarheid en kwaliteit van de veiligheidszorg*. Deventer: Gouda Quint, 1997c.
- HAAN, W.J.M.; BOVENKERK, F. «Moedwil en misverstand; overschatting en onderschatting van allochone criminaliteit in Nederland». A: *Tijdschrift voor Criminologie*, 35, 1993, 277-300.
- HART, A.C. 'T. *Openbaar Ministerie en rechtshandhaving; een verkenning*. Arnhem: Gouda Quint, 1994.
- HAUBER, A.R. et al. *Stadswachten; effectiviteit, draagvlak en organisatorische aspecten*. La Haia: Ministeri de Justícia, PJR-series, 1994.
- HAVEMAN, R.H. *Voorwaarden voor strafbaarstelling van vrouwenhandel*. Deventer: Gouda Quint Pompe Reeks núm. 25, 1998.
- HEINRICH, J.P. *Particuliere reclassering en overheid in Nederland sinds 1823*. Arnhem: Gouda Quint, 1995.
- HESSELING, R.B.P. *Huismeesters; een stand-van-zaken onderzoek*. La Haia: WODC; 1993.
- HESSELING, R.B.P. *Stoppen of verplaatsen?; een literatuuronderzoek over gelegenhedenbeperkende preventie en verplaatsing van criminaliteit*. Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks núm. 137, 1994.
- HEUVEL, G.A.A.J. VAN DEN *Onderhandelen of straffen?; over organisatie-criminaliteit en overheidscontrole*. Arnhem: Gouda Quint, 1993.
- HEUVEL, G.A.A.J. VAN DEN *Collusie tussen overheid en bedrijf; een vergeten hoofdstuk in de organisatiecriminologie*. Maastricht: Universitat de Maastricht, 1998.
- HEUVEL, G.A.A.J. VAN DEN; SWAANINGEN, R. VAN *Criminaliteit en sociale rechtvaardigheid*. Nimega: Ars Aequi, 1998.

- HOGENHUIS, C.F.H.M. *Op zoek naar veiligheid; ontwikkeling bij de basispolitie*. Delft: Eburon, 1992.
- HOOGENBOOM, A.B. *Het politiecomplex; over de samenwerking tussen politie, bijzondere opsporingsdiensten en particuliere recherche*. Arnhem: Gouda Quint, 1994.
- HOOGENBOOM, A.B.; HOOGENBOOM-STATEMA, P. *Foute kroeg; horeca en criminaliteit in Rotterdam*. La Haia: Sdu, 1996.
- HULST, H. VAN; BOS, J. *Pan í respet; criminaliteit van geïmmigreerde Curaçaose jongeren*. Utrecht: OKU UU, 1993.
- JACKSON, J.L. et al. *Helping the Witness to Recall: The Usefulness of the Guided Memory Interview Technique*. Leiden: NSCR WD 96-03, 1996.
- JANSE, DE; JONGE, J.A. *Om de persoon van de dader; over straftheorieën en voorlichting door de reclassering*. Arnhem: Gouda Quint Pompe Reeks núm. 4, 1991.
- JANSEN, R.W.; JACKSON, J.L.; MICHON, J.A. *Profiling Organized Criminals: A Case Study of Criminal Thought Processes*. Leiden: NSCR WD 97-03, 1997.
- JANSEN, R.W.; JANSSEN, J. *Regenjassendemocratie; BVD-infiltraties bij aktievoerder/sters*. Amsterdam: Ravijn, 1990.
- JANSSEN, J. *Latijnsamerikaanse drugskoeriersters in detentie; ezels of zondebokken?*. Arnhem: Gouda Quint Pompe Reeks, 1994.
- JONGE, G. DE *Strafwerk; over de arbeidsverhouding tussen gedetineerden en Justitie*. Breda: Papieren Tijger, 1995.
- JUNGER, M. *Delinquency and Ethnicity; An Investigation on Social Factors Relating to Delinquency among Moroccan, Turkish, Surinamese and Dutch Boys*. Deventer: Kluwer, 1990.
- JUNGER, M.; KOPPEN, P.J. VAN; DIEPPEVEN, M. «Quantitative criminology in the Netherlands». A: *Journal of Quantitative Criminology*, 12, 3, 1996, 265-283.
- JUNGER-TAS, J. «Alternatieven voor de vrijheidsstraf». Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks núm. 128, 1993. En anglès: *Alternative to Prison Sentences; Experiences and Development*. Amsterdam: Kugler, 1994.
- JUNGER-TAS, J. *Jeugd en gezin*. La Haia: Ministeri de Justicia, 1996.
- JUNGER-TAS, J. «Ethnic minorities and criminal justice in the Netherlands». A: TONRY, M. ed. *Ethnicity, Crime, and Immigration; Comparative and Cross-National Perspectives*. Chicago: University Press, 1997.
- JUNGER-TAS, J.; KRUISSINK, M.; LAAN, P.H. VAN DER *Ontwikkelingen van de jeugdcriminaliteit en de justitiële jeugdbescherming periode 1980-1990*. Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks, 1992.
- KANNEGIETER, G. *Ongelijkheid in de straffoemeting; de invloed van de sociale positie van de verdachte op strafrechtelijke beslissingen*. Groningen: Wolters-Noordhoff, 1994.
- KERSTHOLT, J.H.; JACKSON, J.L. *Judicial Decisionmaking: The Effect of Order and Background Information*. Leiden: NSCR WD 95-02, 1995.
- KLEEMANS, E.R. *Strategische misdaadanalyse en stedelijke criminaliteit*. Enschede: IPIT UT, 1996.
- KOENRAADT, F. *Ouderdoding als ultiem delict*. Arnhem: Gouda Quint Pompe Reeks, 1996.

- KOENRAADT, F.; STEENSTRA, S.J. [ed.] *Forensische psychologie; rapportage en behandeling in het straf(proces)recht*. Arnhem: Gouda Quint, 1994.
- KOMMER, M.M. *Werken met mensen; een onderzoek naar werksituatie en functioneren van penitentiair inrichtingswerkers*. Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks, 1990.
- KOMMER, M.M. *Heenzendingen*. Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks núm. 129, 1994.
- KOPPEN, P.J. VAN; CROMBAG, H.F.M. *De menselijke factor; psychologie voor juristen*. Arnhem: Gouda Quint, 1990.
- KOPPEN, P.J. VAN; HESSING, D.J.; CROMBAG, H.F.M. *Het hart van de zaak*. Arnhem: Gouda Quint, 1997.
- KOPPEN, P.J. VAN; JANSSEN, R.W.J. *A Time to Rob: Variations in Time and Number of Commercial Robberies*. NSCR 1996, WD 96-14, 1996.
- KORF, D.J.; DUTCH TREAT *Formal Control and Illicit Drug Use in the Netherlands*. Amsterdam: Thesis, 1995.
- KORT, M. *De Tussen patiënt en delinquent; geschiedenis van het Nederlandse drug-beleid*. Hilversum: Verloren, 1995.
- KPMG *Evaluatie Terwee; eindrapport werklasteronderzoek (informe intern)*, 1994.
- KROESE, G.J.; STARING, R.H.J.M. *Prestige, professie en wanhoop; een onderzoek onder gedetineerde overvallers*. Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks núm. 124, 1993.
- LAAN, P. VAN DER *Experimenten met alternatieve sancties voor jeugdigen*. Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks, 1991. En anglès: *Alternative Sanctions for Juveniles in The Netherlands*. La Haia: Ministeri de Justícia, WODC, 1993.
- LEONARD, C. *De ontdekking van het onschuldige criminele kind; bestraffing en opvoeding van criminele kinderen in jeugdgevangenis en opvoedingsgesticht 1833-1886*. Hilversum: Verloren, 1995.
- LEUW, E. «Recidive na ontslag uit TBS». Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks núm. 141, 1995.
- LEUW, E. «Criminaliteit en etnische minderheden; een criminologische analyse». La Haia: WODC núm. K51, 1997.
- LOEBER, R. *Ontwikkelingspaden en risicopatronen voor ernstige jeugddelinquentie en hun relevantie voor interventies: nooit te vroeg, nooit te laat*. Amsterdam: Universitat Lliure (sèrie discursos inaugurals), 1997.
- LOEF, C.J. *Allochtonen als slachtoffer van onveiligheid; achtergrondstudie voor de integrale Veiligheidsrapportage*. La Hala: Ministeri d'Interior, 1993.
- LÜNNEMANN, K.D. *Vrouwenmishandeling, strafrechtelijk afgedaan? Strafrechtelijke regulering van mannelijk geweld tegen vrouwen in de privésfeer*. Deventer: Gouda Quint, 1996.
- MANNEKE, N. *Uit oogpunt van politie; zorg en repressie in Rotterdam tussen 1870 en 1914*. Arnhem: Gouda Quint, 1993.
- MARKUS, J. *Doen ze het of doen ze het niet; recidivisme bij mannelijke delinquenten*. Enschede: Copyprint 2000, 1995.
- MAYHEW, P.; DIJK, J.J.M. VAN *Criminal Victimization in Eleven Industrialised Countries; Key Findings from the 1996 International Crime Survey*. Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks núm. 162, 1997.

- MEER, T. VAN DER *Sodoms zaad in Nederland; het ontstaan van homoseksualiteit in de vroegmoderne tijd*. Nimega: Socialistische Uitgeverij, 1995.
- MENS, L. VAN *Prostitutie in bedrijf; organisatie, management en arbeidsverhoudingen in seksclubs en privéhuizen*. Delft: Eburon, 1992.
- MIEDEMA, S. *Het peilen van de diepte; de relatie tussen werkloosheid en delinquentie bij jongvolwassen mannen*. Groningen: Geschriften Jur.Fac. RuG, 1997.
- MOERINGS, M. [ed.]. *Hoe punitief is Nederland?* Arnhem: Gouda Quint Pompe Reeks, 1994.
- MOERLAND, H. *Winkeldiefstal; een te riskante zaak?*. Arnhem: Gouda Quint, 1991.
- MONTFOORT, A. VAN *Het topje van de ijsberg; kinderbescherming en de bestrijding van kindermishandeling in sociaal-juridisch perspectief*. Utrecht: SWP, 1994.
- NAEYÉ, J. *Het politieel vooronderzoek in strafzaken; over sturing en toetsing van de pro-actieve opsporing*. Arnhem: Gouda Quint, 1995.
- NIJBOER, J.A. [ed.]. *Criminaliteit als politiek probleem*. Arnhem: Gouda Quint, 1993.
- NIJBOER, J.A. *Delinquentie en dwang; ontwikkeling van delinquent gedrag bij leerlingen van het voortgezet onderwijs*. Groningen: Reeks Rechtsgeleerdheid RuG, 1997.
- PLOEG, G. *Maatschappelijke positie en criminaliteit*. Groningen: Wolters-Noordhoff, 1991.
- POEL, S. VAN DER «In de bisnis; professionele jongensprostitutie in Amsterdam». Arnhem: Gouda Quint Pompe Reeks núm. 6, 1991.
- POL, L. VAN DE *Het Amsterdams hoerdom; prostitutie in de zeventiende en achttiende eeuw*. Amsterdam: Wereldbibliotheek, 1997.
- POLDER, W.; VLAARDINGEN, F.J.C. VAN «Preventiestrategieën in de praktijk; een meta-evaluatie van criminaliteitspreventieprojecten». Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks núm. 117, 1992. En anglès: *Crime Prevention in the Netherlands; Pilot Projects Evaluated*. La Haia: Ministeri de Justícia, WODC, 1992.
- ROERMUND, G.C.G.J. VAN; GROENHUIJSEN, M.S.; WITTEVEEN, W.J. *Symposium strafrecht; vervolg van een grondslagendebat*. Arnhem: Gouda Quint, 1993.
- RÖMKENS, R.G. *Gewoon geweld? Omvang, aard, gevolgen en achtergronden van geweld tegen vrouwen in heteroseksuele relaties*. Amsterdam: Swets & Zeitlinger, 1992.
- ROODENBURG, H. *Onder censuur; de kerkelijke tucht in de gereformeerde gemeente van Amsterdam 1578-1700*. Hilversum: Verloren, 1990.
- ROOD-PIJPERS, E.B.M.; COMBRINK-KUITERS, L. «Gelet op de reclassering; een onderzoek naar beelden». Arnhem: Gouda Quint *Reclassering-Recht* Reeks núm. 4, 1991.
- ROOD-PIJPERS, E.B.M.; ROVERS, B.; GEMERT, F.H.M. VAN; FIJNAUT, C.J.C.F. *Preventie van jeugdcriminaliteit in een grote stad*. Arnhem: Gouda Quint SI EUR Reeks, 1995.
- ROVERS, B. *Criminografie van Rotterdam; jeugdigen en veel voorkomende criminaliteit in de periode 1990-1994*. Arnhem: Gouda Quint SI EUR Reeks, 1996.
- ROVERS, B. *De buurt een broeinest? Een onderzoek naar de invloed van woonomgeving op jeugdcriminaliteit*. Nijmegen: Ars Aequi Libri, 1997.
- RUTENFRANS, C.J.C.; TERLOUW, G.J. «Delinquentie, sociale controle en «life events»; eerste resultaten van een longitudinaal onderzoek». Arnhem: Gouda Quint WODC series núm. 131, 1994.

- SPAANS, E.C. «Appels en peren...; een onderzoek naar de recidive van dienstverleners en kortgestraften». Arnhem: Gouda Quint *WODC Reeks* núm. 130, 1994.
- SPAANS, E.C.; VERWERS, C. «Elektronisch toezicht in Nederland; uitkomsten van het experiment». Arnhem: Gouda Quint *WODC Reeks* núm. 164, 1997.
- SPIERENBURG, P. *The Prison Experience*. New Brunswick: Rutgers University Press, 1991.
- STEINMETZ, C.H.D. «Hulp aan slachtoffers van ernstige misdrijven; effecten van slachtofferhulp en primaire opvang». Arnhem: Gouda Quint *WODC Reeks* núm. 98, 1990.
- SWAANINGEN, R. VAN *Critical Criminology; Visions from Europe*. Londres: Sage, 1997a.
- SWAANINGEN, R. VAN «De positie van de criminologie aan Nederlandse universiteiten in vergelijking met België en Engeland». A: *Nieuws voor Criminologen*, 8, 3, 1997b, 5-23.
- SWAANINGEN, R. VAN; BLAD, J.R. LOON, R. VAN «A Decade of Criminological Research and Penal Policy in the Netherlands - the 1980s; the era of business-management ideology». Rotterdam: CGS-EUR werkdocumenten, núm. 4, 1992, resu- mit (en francès) a ROBERT, PH. VAN OTRIVE, L. [ed.]. *Crime et Justice en Europe; état des recherches, évaluations et recommandations*. París: l'Harmattan, 1993, 265-329.
- SWIERSTRA, K. *Drugscarrières; van crimineel tot conventioneel*. Groningen: Regen- boog, 1990.
- TIMMER, J.; NAEYÉ, J.; STEEG, M. VAN DER *Onder schot; vuurwapengebruik van de politie in Nederland 1978-1995*. Deventer: Gouda Quint, 1996.
- TULDER, F.P. VAN *Van misdaad tot straf; een economische benadering van de stra- frechtelijke keten*. La Haia: VUGA, 1994.
- UILDRIKS, N.A. *Geweld in de interactie politie-publiek; een onderzoek naar opvattin- gen en ervaringen binnen de politie*. Deventer: Gouda Quint, 1996.
- UILDRIKS, N.A. *De normering en beheersing van politiegeweld*. Deventer: Gouda Quint, 1997.
- VANWESEBEECK, I. *Prostitute's Wellbeing and Risk*. Amsterdam: VU University Press, 1994.
- VEER, J.C. VAN 'T *Spelregels*. Deventer: Gouda Quint, 1998.
- VERMEULEN, H.; PENNINX, R. [ed.]. *Het democratisch ongeduld; de emancipatie en integratie van zes doelgroepen van het minderhedenbeleid*. Amsterdam: Het Spinhuis, 1994.
- VERPALEN, M.J.M. [ed.]. *Druk en tegendruk; constructieve bijdragen aan de discus- sie over het cellentekort*. Arnhem: Gouda Quint, 1994.
- VERRIJN STUART, H. «Via onschuld aan de macht; slachtoffers in het strafproces». A: *Justitiële Verkenningen*, 2, 1994, 94-114.
- VIJVER, C.D. VAN DER *De burger en de zin van het strafrecht*. Lelystad: Vermande, 1993.
- VRIES, P. DE *Kuisheid voor mannen, vrijheid voor vrouwen; de reglementering en bestrijding van prostitutie in Nederland, 1850-1911*. Hilversum: Verloren, 1997.

- VRIES, S. DE «Working in Multi-Ethnic Groups: The Performance and Well-Being of Minority and Majority Workers». Arnhem: Gouda Quint Reeks Politiestudies núm. 6, 1992.
- WEMMERS, J.A.M. *Victims in the Criminal Justice System; A Study into the Treatment of Victims and its Effects on their Attitudes and Behavior*. Amsterdam: Kugler, 1996.
- WEMMERS, J.A.M.; HECKE, T. VAN *Project strafrechtelijke dading*. Arnhem: Gouda Quint WODC Reeks, 1991.
- WERDMÖLDER, H. *Een generatie op drift; de geschiedenis van een Marokkaanse randgroep*. Arnhem: Gouda Quint, 1990. Traduit a l'anglès: *A Generation Adrift*. Deventer: Kluwer, 1998.
- WIEWEL, P.G. [ed.] *Dading in plaats van strafrecht; symposiumbundel*. Arnhem: Gouda Quint, 1993.
- WINKELS, M.J. *De binnenkooi; een onderzoek naar de toepassing en toetsing van dwangmaatregelen binnen de terbeschikkingstelling*. Groningen: Wolters-Noordhoff, 1991.
- WITTE, R. *Racist Violence and the State; A Comparative European Analysis*. Utrecht: Universitat d'Utrecht, 1995.
- WOLLESWINKEL, M.W. *Gevangen in moederschap; gedetineerde vrouwen en het recht op family life*. Deventer: Gouda Quint, 1997.
- YESILGÖZ, Y. *Allah, satan en het recht*. Arnhem: Gouda Quint Pompe Reeks, 1995.
- ZOOMER, O.J. *Zelf doen en overlaten; acties van burgers, politie en locale overheid tegen overlast en kleine criminaliteit*. Lelystad: Vermande, 1993.
- ZWANENBURG, M.A.; SMIT, A.M.G. [ed.]. *Kleine criminaliteit en overheidsbeleid*. Arnhem: Gouda Quint, 1990.